

Vanja Øverdal

Naturens betydning

En nærlesning av hvordan Maja Lundes roman *Blå* (2017) bruker naturfremstillinger til å skildre klimaforandringer.

Masteroppgave i norskdidaktikk 5-10.

Veileder: Ingvild Hagen Kjørholt

Mai 2024

Vanja Øverdal

Naturens betydning

En nærlesning av hvordan Maja Lundes roman *Blå* (2017) bruker naturfremstillinger til å skildre klimaforandringer.

Masteroppgave i norskdidaktikk 5-10.
Veileder: Ingvild Hagen Kjørholt
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Institutt for lærerutdanning

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Mitt formål med denne oppgaven er å ta for meg hvordan skjønnlitteratur kan brukes i et norskfaglig arbeid med fokus på det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling. Bakgrunn for studien kommer av at klima og bærekraft har fått en økt oppmerksomhet i litteraturen, samfunnet og skolen. Jeg vil undersøke hvordan skildringer i en roman kan sette søkelys på hvordan ulike typer naturholdninger og fremstillinger kan gi en større forståelse for dagens klima- og miljødebatt. Jeg har valgt å gjøre en økokritisk og didaktisk analyse av Maja Lundes *Blå* (2017).

Studien har en litteraturvitenskapelig innfallsvinkel, hvor jeg gjør en nærlesning av *Blå*. Ut fra problemstillingen «hva slags natur fremstilles i *Blå*, og hvordan fremstilles forholdet mellom mennesker og natur?». I drøftingskapittelet spør jeg: «hvordan kan man bruke romanen i et norskfaglig arbeid med bærekraftig utvikling?». Formålet mitt er å tilføye mer didaktisk kompetanse på romanen spesielt rettet mot norskfaglig didaktikk og hvordan romanen kan brukes i et utforskende litteraturarbeid i norskfaget. Samtidig ønsker jeg å bidra til mer forskning på norsk litteratur med klima- og miljøtematikk.

Det teoretiske begrepsapparatet er hentet fra økokritisk teori og narratologi. Jeg fokuserer spesielt på pastoralsjangeren. Sentrale begreper for meg er «pastoral», «antroposentrisme», «økosentrisme», «antropomorfisme» og «zoomorfisme». Analysefunnene jeg har gjort av romanen viser mange nyanserte skildringer av naturen, da de viser til naturens paradoksale sider. De paradoksale naturskildringene, og forholdet mellom mennesker og natur, viser hvordan litteraturen kan formidle de komplekse klima- og miljøutfordringer vi møter i dagens samfunn. *Blå* kan brukes i en undervisning av bærekraftig utvikling, da romanen har rikt med virkemidler som er med på å sette søkelys på klima- og miljøproblematikken. Det kan tilrettelegge for litterære opplevelser, hvor jeg fokuserer på postkritiske innfallsvinkler. I tillegg diskuterer jeg hvordan *Blå* kan utvikle elevenes kritiske og selvstendige tenkning til å reflektere over ulike samfunnsdebatter.

Abstract

The purpose of this assignment is to look at how fiction can be used in a Norwegian academic work focusing on the interdisciplinary theme of sustainable development. I have chosen an ecocritical and didactic analysis of Maja Lundes *Blå* (2017). The background to the study is that climate and sustainability have received increased attention in literature, society and education. I want to investigate how depictions in a novel can highlight how different types of nature attitudes and representations can provide a greater understanding of today's climate and environmental debate.

The study has a literary approach, where I do a close reading of *Blå*. Based on the question "what kind of nature is portrayed in *Blå*, and how is the relationship between humans and nature portrayed?". In the discussion chapter, I ask: "how can the novel be used in an academic study of sustainable development in the Norwegian subject?". My purpose is to add more didactic expertise on the novel, specifically aimed at Norwegian didactics and how the novel can be used in exploratory literature work in the Norwegian subject. At the same time, I want to contribute to more research on Norwegian literature with climate and environmental themes.

Based on narratology and ecocritical theory, I will focus on the pastoral in *Blå*. Useful terms for me are "pastoral", "anthropocentrism", "ecocentrism", "anthropomorphism" and "zoomorphism". My analysis of the novel reveals many nuanced depictions of nature, as they point to the paradoxical aspects of nature. The paradoxical depictions of nature, and the attitudes between humans and nature, show how literature can convey the complex climate and environmental challenges we face in today's society. *Blå* can be used to teach sustainable development, as the novel is rich in literary devices, that enlighten the climate and environmental debate. This can facilitate literary experiences, where I focus on post-critical approaches. In addition, I discuss how *Blå* can develop students' critical and independent thinking to reflect on various social debates.

Forord

Snart fem år på lærerutdanninga her i Trondheim går mot slutten. Alt jeg har lært i løpet av arbeidet med masteroppgaven gleder jeg meg til å ta med meg i egen karriere som lærer. Jeg er veldig takknemlig for å ha fått sjansen til å utdype meg i en tematikk som engasjerer meg.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder Ingvild Hagen Kjørholt, for god veiledning, hjelp og støtte under prosessen. Din kunnskap og faglige bidrag har vært givende! Det har vært utfordrende arbeid å skrive denne masteren, så tusen takk for råd og for å ha gjort noe av prosessen lettere.

Jeg vil takke familie og gode venner for tålmodighet, støtte og oppmuntring dette semesteret. Samtidig vil jeg rette en spesiell takk til kjæresten min Javier som har hjulpet meg i både opp- og nedturer med skriving av denne masteroppgaven. Tusen takk!

Vanja Øverdal
Trondheim, mai 2024

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1. Bakgrunn og problemstilling	1
1.2. Bærekraftig utvikling i samfunn og undervisning	2
1.3. En kort introduksjon til romanen <i>Blå</i>	4
1.4 Tidligere forskning	5
1.5 Oppgavens oppbygning	6
2. Teori	8
2.1 Økokritisk teori	8
2.1.1 Hva er pastorale?	9
2.1.2 Antropomorfisme og zoomorfisme	12
2.1.3 Buell sine økokritiske kriterier	13
2.2 Narratologi	14
2.2.1 Fortellestemmen og tekstens norm	14
2.2.2 Fortellingen og historiens tidslinjer: Anakroni	15
2.3 Metode	16
3. Analyse av <i>Blå</i>	17
3.1 Presentasjon av <i>Blå</i>	17
3.1.1 Fortellersituasjon og fortellemåte i <i>Blå</i>	18
3.2 Sjangeren pastorale	20
3.2.1 Signe og havmotivet	21
3.2.2 Davids tapte natur	23
3.2.3 Pastoralen som idyll, utopi og elegi i <i>Blå</i>	24
3.2.4 Postpastorale - brist i den stabile naturen?	26
3.3 Dyremotivene i <i>Blå</i>	27
3.3.1 Antropomorfisme - Hvalen	27
3.3.2 Zoomorfisme	29
3.3.3 Sammenligning - Signe og Davids zoomorfisme	30
3.4 Barnekaraktoren – Lou, romanens kritiske røst	31
3.5 Oppsummerende refleksjoner	32
4. Didaktisk drøfting – <i>Blå</i> og det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling	34
4.1 Litterær samtale	34
4.2 Alternativ læringsarena - lesing av skjønnlitteratur	37
4.3 <i>Blås</i> realisering av det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling	38
5. Avsluttende refleksjoner	40
Litteraturliste	41

1. Innledning

1.1. Bakgrunn og problemstilling

«What then is this 'pastoral' tradition, and what is its significance for environmentalism?» spør Greg Garrard, som er litteraturforsker og ser på pastoraltradisjonens betydning i miljølitteraturen i *Ecocriticism*, først utgitt i 2004 (2012, s. 37). Nettopp dette skal jeg undersøke i en lesning av *Blå*, Maja Lundes roman, om hvordan litteratur kan brukes som en inngang til arbeid med bærekraftig utvikling. Min interesse for hvordan skolen skal utdanne elever for en bærekraftig utvikling oppstod da jeg skrev en fordypningsoppgave. Med fokus på tre lærebøker i ulike fag, hvor jeg fikk innblikk i hvor viktig, men spenningsfullt begrepet bærekraftig utvikling er (Øverdal, 2022). I denne oppgaven vil jeg innta et kritisk perspektiv på fenomenet bærekraftig utvikling, som har fått en sentral plass i det nye læreplanverket.

Høsten 2020 kom bærekraftig utvikling inn i alle fagets læreplaner som et av tre tverrfaglige tema, og er derfor sentral i dagens utdanningssystem (Klein, 2020, s. 7). Slik lyder begrepet bærekraftig utvikling av Gro Harlem Brundtland kommisjonens definisjon «Bærekraftig utvikling handler om å verne om livet på jorda og å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine behov» (Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, 1987, s. 18; WCDE, 1987; Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 15; Klein, 2020, s. 17). Litteraturviterne Sissel Furuseth & Reinhardt Hennig påpeker at begrepet bærekraftig utvikling er uttrykk for en antroposentrisk¹ miljøetikk. Siden bærekraftig utvikling handler om «livsbetingelser for alle mennesker på sikt, ikke om naturens egenverdi» (Furuseth & Hennig, 2023, s. 76). Dette vil jeg si meg enig i, da begrepet er basert på menneskers interesser, et antroposentrisk syn. Slik kan fokuset på naturen og artsmangfold bli nedprioritert, til fordel for et økosentrisk syn². Men samtidig bemerker Furuseth & Hennig at et antroposentrisk miljøsyn ikke er negativt ladet med tanke på miljøet for «ved å ta vare på naturen tar en også vare på mennesket» (2023, s. 76). De mener at et antroposentrisk syn kan gjøre at man beskytter miljøet (Furuseth & Hennig, 2023, s. 76).

Begrepet har noen motstridige faktorer. Doktorgradsstipendiat ved senter for *Samarbeidslæring for bærekraftig utvikling* Judith Klein viser til at begrepet bærekraftig utvikling har både «makt» og «interesse-motsetninger», i tillegg til at det ikke «tas et oppgjør med dets iboende ideologiske motsetninger» (2020, s. 17). Begrepet har videre fått en positiv forankring, da det rommer mange tolkninger som gjør at man kan oppnå en felles støtte verden over (Klein, 2020, s. 17). Samtidig viser forskning at det er stor klimaangst blant barn og unge (Hickman et al., 2021, s. e863; Nilsen, 2021). Bærekraftig utvikling er derfor omstridt. Det kan være et utfordrende tema som skal gi elevene en kompleks kompetanse for å leve et bærekraftig liv. Klima- og miljøutfordringer er derfor et dagsaktuelt tema jeg vil ta for meg i denne oppgaven.

---

¹ Antroposentrisme plasserer mennesket i sentrum, og ser på at mennesket har høyere prioritet, enn det ikke-menneskelige (Buell, 2005, s. 134).

² Økosentrisme er at interessen for økosfæren skal være i sin helhet, for «alle individuelle arters interesser» (Buell, 2005, s. 137; Furuseth & Hennig, 2023, s. 47).

Blå er en roman som ble utgitt i 2017 (Lunde). Den tar for seg to hovedpersoner, Signe, som forteller fra nåtiden i 2017, og David, som forteller fra framtiden i 2041. Signe har kommet tilbake til hjembygda for å stoppe utvinningen fra isbreen. Her skal hun frakte isen fra hjembygda til Frankrike og konfrontere sin tidligere ungdomskjæreste. I løpet av fortellingen får man innblikk i Signes tidligere liv. David er en klimaflyktning som har endt opp i en flyktningeleir i Frankrike, sammen med sin datter Lou. De har flyktet fra et glohet Europa, som preges av tørke og varme. I løpet av Davids fortelling får man innblikk i hans tidligere liv før samfunnets kollaps, og hvordan det er å leve i en verden som har lite naturressurser.

Min analyse er forankret i det økokritiske forskningsfeltet, hvor jeg bruker dette som en inngang, da jeg retter søkelyset mot romanens fremstilling av holdninger til naturen. Mot forholdet mellom det menneskelige og det ikke-menneskelige, mot naturskildringer og dyrenes rolle. Problemstillingen som ligger til grunn for analysen er «hva slags natur fremstilles i *Blå*, og hvordan fremstilles forholdet mellom mennesker og natur?». Samtidig som at jeg bruker narratologien som en metodeinngang. Her vil det være hensiktsmessig å se på hvordan språket fremstiller naturen, og knytte det til økokritisk teori. I drøftingskapitlet spør jeg: «hvordan kan man bruke romanen i et norskfaglig arbeid med bærekraftig utvikling?». Her vil mine tolkningsfunn være relevant. Disse løfter jeg fram i drøftingen hvor jeg vil belyse hvordan romanen kan arbeides med i didaktiske situasjoner i norskfaget. Her vil jeg legge til rette for utforskende læringsmetoder som litterær samtale og alternativ læringsarena.

Fokuset i analysen vil være på naturskildringene og dyreskikkelsene, og hvordan det kan belyse klima- og miljøtematikken på ulike måter. Jeg skal derfor gjøre en økokritisk og didaktisk analyse av Lundes *Blå* (2017), hvor jeg vil bruke *Blå* som en inngang til å arbeide med bærekraftig utvikling. Derfor diskuterer jeg hvordan litteratur kan brukes i en undervisningssammenheng, med særlig fokus på *Blå*.

1.2. Bærekraftig utvikling i samfunn og undervisning

Etter at Parisavtalen ble etablert i 2015 ble det utviklet en klimaplan for FNs medlemsland, der i blant Norge, som handler om å redusere utslipp med rundt 50-55 prosent innen 2030 (Regjeringen, 2023; Furuseth & Hennig, 2023, s. 37; Farstad, 2024). I tillegg til at *Det grønne skiftet* handler om hvordan Norge skal senke utslippene innen 2050 (Regjeringen, 2021). Norge er derfor bundet til avtaler som handler om å redusere klimaavtrykket for å etablere en mer bærekraftig framtid. Staten må derfor forholde seg til disse avtalene når det kommer til å bevare natur og mangfold. I tillegg preges dagens samfunnsbilde av de mange sakene om naturtap, ekstremvær og stigende temperaturer. Det sier noe om hvor inngripende klima og miljø er i vår hverdag. Her vil jeg rette fokus mot hvordan verdens ledere drar på klimatoppmøter, ekstremvær som vulkanutbrudd på Island, og stormer i orkanstyrke (Føli, 2023; Revheim-Rafaelsen et al., 2024; Nymoen, 2024). Samtidig er det å verne om naturen en viktig del av dagens samfunnspolitikk. Mye natur går tapt til fordel for industriutbygging, som skaper debatt rundt å forby inngrep i verdifull natur (Muggerud & Støstad, 2024). Denne diskusjonen er avgjørende, da det satte søkelys på om staten har overholdt grunnloven. Det har de ikke gjort, og staten har brutt Norges grunnlov som handler om å beskytte naturen og verne om mangfoldet (Grunnloven, 1814, § 112). Klimaorganisasjoner har derfor vunnet mot staten, i saker om naturvern (Hjellen et al., 2024).

Skolen skal tilrettelegge for at elevene skal ta bærekraftige valg og handle etisk i hverdagen for å ta vare på miljøet rundt seg, noe som står i lys av opplæringsloven. Det viser til at elevene skal utvikle kompetansen kritisk tenkning, handle etisk og miljøbevisst, de skal ha «medansvar og rett til medverknad» (Opplæringsloven, 1998, § 1-1). I tillegg er dette en del av skolens mandat som arena og demokratioppdrag (NOU 2011: 20). Forskning viser at fallgruver som kan oppstå ved en undervisning av bærekraft er at det kan bli belærende og «indoktrinerende», slik at det faller på elevene som 'deres ansvar' (Eidsvik et al., 2019, s. 200; Klein, 2020, s. 19-20; Sinnes, 2021, s. 118). Bærekraftig utvikling kan derfor bli normativt, «der det handlar om å fremme kunnskap for både individuell handling og kollektiv handling gjennom forbrukarpåverknad og politiske val» (Eidsvik et al., 2019, s. 200). Det normative dilemmaet kan unngås ved å gi elevene innblikk i ulike typer makt, som kan gjøres ved å oppøve kompetansen kritisk tenkning (Klein, 2020, s. 26).

Kritisk tenkning i overordnet del av læreplanen er derfor en sentral ferdighet, for å kunne se klima og miljøtematikken fra flere sider. I læreplanen er det å utvikle ny innsikt ved at «etablerte ideer granskes og kritiseres med teorier, metoder, argumenter, erfaringer og bevis» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 6). I tillegg skal opplæringen «søke en balanse mellom respekt for etablert viten og den utforskende og kreative tenkningen som kreves for å utvikle ny kunnskap» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 6). Slik handler kritisk tenkning om hvordan elevene skal etablere forståelse for at et tema kan ha flere svar. Bærekraftig utvikling i overordnet del viser at elevene skal «utvikle kompetanse som gjør dem i stand til å ta ansvarlige valg og handle etisk og miljøbevisst» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 15). Samtidig som at temaet rommer mange problemstillinger knyttet til «miljø og klima, fattigdom og fordeling av ressurser, konflikter, helse, likestilling, demografi og utdanning» (Kunnskapsloftet, 2017, s. 15). I tillegg påpekes det at elevene «skal lære om sammenhengen mellom de ulike aspektene ved bærekraftig utvikling» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 15). For å oppsummere viser bærekraftig utvikling derfor til at elevene må lære seg å se sammenhengene mellom de mange sidene ved bærekraft tematikken.

Bærekraftig utvikling som tverrfaglig tema vil være spesielt relevant å belyse i arbeid med norskfaget. I LK20 står kompetansen kritisk tenkning sterkt i norskfagets læreplan og bærekraftig utvikling:

I norsk handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om at elevene skal utvikle kunnskap om hvordan tekster framstiller natur, miljø og livsbetingelser, lokalt og globalt. Gjennom å møte fagets tekstmangfold, lese kritisk og delta i dialog kan elevene utvikle evnen til å forstå og håndtere meningsmotsetninger og interessekonflikter som kan oppstå når samfunnet endres i en mer bærekraftig retning. Faget norsk bidrar til å bevisstgjøre elevene og ruste dem til å handle og påvirke samfunnet gjennom språket (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 4).

Det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling, i norskfaget, handler om at elevene skal undersøke «hvordan tekster framstiller natur, miljø og livsbetingelser, lokalt og globalt» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 4). Slik er det å arbeide med tekster som tar for seg lokale og globale steder essensielt i en undervisning av bærekraftig utvikling. Norskfagets praksis, relatert til å lese kritisk og å etablere dialoger, kan være med på å utvikle elevenes forståelse for de ulike sidene ved klima- og miljøtematikken. Dette eksisterer under kjerneelementet i norsk «Kritisk tilnærming til tekst», da det viser til at

elevene skal «reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 2). Norskfaget er sentralt i arbeid med bærekraftig utvikling, siden tekstmangfoldet kan gi innsikter og forståelser fra ulike sider. Videre vil jeg belyse at det kan legges til rette for litterære samtaler, under kjerneelementet «Muntlig kommunikasjon» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 3). Siden elevene skal «lytte til og bygge på andres innspill i faglige samtaler» og at de skal «presentere, fortelle og diskutere på hensiktsmessige måter både spontant og planlagt» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 3). Dermed kan norskfaget brukes som en sentral inngang til arbeid med det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling.

1.3. En kort introduksjon til romanen *Blå*

Valget falt på *Blå*, da jeg selv husker at den gjorde inntrykk på meg første gang jeg leste den. Lunde utga romanen *Blå* i 2017. Det var dette året revideringen av læreplanen startet med kunnskapsløftet og overordnet del som kom ut i 2017, hvor bærekraftig utvikling ble en del av de tre tverrfaglige temaene (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 13-14). *Blå* (2017) er oppfølgeren til Lundes *Bienes Historie* (2015), og er en del av Lundes klimakvartett som videre består av *Przewalskis Hest* (2019) og den nyeste *Drømmen om et tre* (2022). Disse romanene omhandler tematiske relatert til klima og miljø. Samtidig har Lunde skrevet bøker for barn, illustrert av Lisa Aisato, som *Snøsøsteren* (2018), *Solvokteren* (2020) og *Vindmakeren* (2023). I tillegg er Lunde en del av *Forfatternes klimaaksjon* som er viktig å påpeke, da det fremmer Lunde som en sentral skikkelse innenfor klima og litteratur (Forfatternes klimaaksjon, u.å.). Sissel Furuseth et al., poengterer at Norge er en av de første landene som formelt sett organiserer forfattere som er engasjert i klima med *Forfatternes klimaaksjon*, stiftet i 2013 (2020, s. 9).

Romanens resepsjon er viktig å påpeke for å vise hvordan romanen har blitt mottatt av litteraturkritikere. I tre anmeldelser skrevet om *Blå* er alle enige om at Lunde har gjort grundig forskning på miljøproblematikken. Lunde viser til historiske hendelser og bygger på kunnskap om klima og miljø (Stølan, 2017; Norheim, 2017; Hiorth, 2017). Susanne Hiorth forholder seg positiv til romanen. Hun påpeker at Lunde viser til vår tids flyktningkrise og "beslektede dystopiske fortellinger som gjør samtiden til skjebnesvanger fortid" (Hiorth, 2017). Hiorth viser til at Lunde effektivt utforsker «en ny miljøtrussel, ringvirkningene av vannmangel, med støtte i kilder» (2017). På den andre siden er Marta Norheim (2017) og Arne Hugo Stølan (2017) noe negativ til Lundes *Blå*, spesielt knyttet til karakterene. Norheim påpeker at Lundes historie er forutsigbar, man vet hvor forfatteren vil hen, og oppsummerer med at karakterene er svake. Men samtidig viser hun til at *Blå* kan skape engasjement og inspirasjon (Norheim, 2017). Stølan viser òg til romanens svake karakterer. Knyttet til fortellerstemmen til David, da han mener at Lunde tar i bruk romansjangerens "klisjeer" (Stølan, 2017). Oppsummert er *Blås* resepsjon ambivalent, da kritikerne er uenige i den litterære kvaliteten. Men det er stor enighet i at romanen kan etablere engasjement knyttet til klima- og miljøkrisen. Disse anmeldelsene vil jeg være meg bevisst i min analyse av *Blå*. Kritikken relatert til *Blå* sitt forutsigbare handlingsforløp og at karakterene har fått mindre oppmerksomhet vil jeg si meg enig i. Jeg vil samtidig påpeke at naturen har fått en betydelig plass i teksten, da det er et gjennomsyret engasjement for klima og miljø. Derfor er økokritikken og pastoralsjangeren en passende teori for meg til å analysere *Blå*.

1.4 Tidligere forskning

Økokritikken som forskningsfelt har fått stor interesse de siste årene. Det eksisterer derfor mye forskning innenfor tematikken. I nyere norsk- og litteraturredidaktikk er det flere litteraturvitere som har engasjert seg med fokus på økokritiske lesninger og hvordan det kan gjøres i praksis. Samtidig som at det er gjort mye forskning på økokritiske tematikker både i forskningsartikler, masteroppgaver og økokritiske lesninger. Her vil jeg presentere tidligere forskning, hvor jeg avslutningsvis vil ta for meg hvilke masteroppgaver som har vært relevant for meg i denne oppgaven.

Siden bærekraftig utvikling kom inn som et tverrfaglig tema i læreplanen er det mange som har engasjert seg innenfor økokritiske lesninger og litteraturredidaktikk. Her vil jeg fremme forskning fra den norske konteksten som Bakken «Måret Anne Saras Mellom verdener og utdanning for bærekraftig utvikling» (2018). Her undersøker Bakken hvordan en økokritisk lesning kan være nyttig for elevene til å etablere forståelse for at miljøproblematikken kan gi mange ulike svar (2018, s. 232). Goga et al., (2018) med *Ecocritical Perspectives on Children's Texts and Cultures*, hvor det er fokus på hvordan naturen representeres i barnelitteraturen, og integrere mer påfyll av nordisk barnelitteratur på feltet (2018, s. 3). Og Myren-Svelstad "Lyrisk kompleksitet i antropocen. Ein formorientert, bærekraftig litteraturredidaktikk" (2022). Her undersøker Myren-Svelstad hvordan lyrikk kan møte det komplekse bærekraftperspektivet (2022, s. 1). Fra den danske konteksten har Flinkers "Antropocæne utfordringer og perspektiver i nordisk børne- og ungdomslitteratur» (2021) vært sentral. Her påpeker Flinker hvordan antropocen utfordrer litteraturen, og hvordan dette skaper grunnlag for videre refleksjon (2021, s. 15). Avslutningsvis har det norskbaserte prosjektet *Nature in Children's literature and culture* (NaChiLitCul), med oppstart i 2013, videre ekspandert økokritisk forskning. Prosjektets fokus er å finne ut tendenser innenfor «fremstillinger av natur i nordisk barne- og ungdomslitteratur» (Høgskulen på Vestlandet, 2023; Furuseth & Hennig, 2023, s. 36-37). Dette prosjektet har bidratt til flere økokritiske lesninger. Jeg kommer videre til å fokusere på to forskningsartikler som er relevant for meg.

Den første er med litteraturviteren Nina Goga´s «Økokritiske litteratursamtaler – en arena for økt bevissthet om økologisk» (2019). Goga viser til at skalert lesning og litterære samtaler er en viktig del av hvordan bærekraftig utvikling kan integreres i norskfaget (2019, s. 8 og s. 14). Dermed viser hun til at skjønnlitteratur er essensielt til utdanning for bærekraftig utvikling. Goga poengterer at dette kan gjøre at barn og unge blir forberedt på å «orientere seg i den overordnede klimadiskursen» og hvordan de kan plassere seg i en verden som blir mer bærekraftig (2019, s. 1). Den andre artikkelen er litteraturviteren Kari Rødnes´ «Skjønnlitteratur og bærekraft: et bidrag fra norskfaget» (2019). Her hevder hun at metoden litterær samtale og kompetansen kritisk tenkning er essensielt for å realisere bærekraftig utvikling i norskfaget (Rødnes, 2019, s. 65). Rødnes fremmer at litterære samtaler kan trene opp den kritiske kompetansen til elevene (2019, s. 65-66). Goga (2019) og Rødnes (2019) er derfor essensielle for meg siden de begge tilrettelegger for fokus på at elevene skal utvikle den kritiske kompetansen i arbeid med bærekraft tematikk.

Sentrale forskningsartikler som er gjort på *Blå* er videre relevant for meg. Dette er fra litteraturviterne Sissel Furuseth «Bærekraftdilemmaer i Maja Lundes klimaromaner» (2021) og Rikke Frøyland «Klimafiksjonens dialoger» (2023). Begge artiklene tar for seg hvilke holdninger og perspektiver som kommer fram hos karakterene i *Blå* (Furuseth,

2021, s. 91-93; Frøyland, 2023, s. 7-9). I analysen er det fokus på dialogen mellom Magnus og Signe (Lunde, 2017, s. 209-217). Furuseth konkluderer med at det er ulike meninger relatert til Magnus' modernitetsbegeistring og Signes modernitetskritikk (2021, s. 92). Frøyland hevder også at det er ulike ståsteder i dialogene knyttet til at Signe har et økosentrisk sted, og Magnus et antroposentrisk sted (2023, s. 9). I tillegg etableres det enighet mellom Furuseth (2021, s. 88) og Frøyland (2023, s. 2) om at bærekrafttematikk er i en spenning i seg selv, det er en debatt som kan gi flere svar. Analysene i forskningsartiklene gjorde meg bevisst på hvordan *Blå* som roman kan gi et flerstemt perspektiv på bærekrafttematikken. Slik kan *Blå* belyse klima- og miljøtematikken fra flere sider. Både Furuseth (2021, s. 97 & 101) og Frøyland (2023, s. 9-10) hevder at *Blå* er en didaktisk roman som tydeliggjør energi og bærekraftdilemmaer. I tillegg hevder Furuseth at litteratur med klimatematikk er aktuelt i skolen, da man utvikler «empati med kommende generasjoner» (2021, s. 100). Deres argumenter for *Blås* didaktiske potensial, er sentralt for meg, da *Blå* er en voksenroman og slik tydeliggjør forskningen relevansen for bruk i skolen. Jeg mener derfor at *Blå* kan være en roman som godt kan anvendes på ungdomstrinnet. Relatert til *Blås* sjanger etableres det enighet i at *Blå* er spekulativ fiksjon (Frøyland, 2023, s. 3; Furuseth, 2021, s. 90 & 101). I denne oppgaven kommer jeg *ikke* til å se på *Blå* som spekulativ fiksjon, da jeg vil vise til at romanen kan plasseres under pastoralsjangeren. Jeg kommer *ikke* til å ta for meg hvilke holdninger til naturen som kommer fram knyttet til karakterenes dialoger med hverandre, siden dette har blitt gjort før (Furuseth, 2021, s. 92; Frøyland, 2023, s. 2).

Jeg har lest over masteroppgaver som fokuserer på økokritiske lesninger. Her eksisterer det to typer økokritiske analyser av *Blå*. Den første er gjort av Nyberg *Der tider føres sammen. En lesning av Maja Lundes Bienes historie (2015), Blå (2017) og Przewalskis hest (2019)*, hvor jeg spesielt har tatt stilling til hvordan hun forholder seg til de narratologiske begrepene, knyttet til anakronien i *Blå* (2020, s. 31). Den andre er av Johansen & Gording, en økokritisk og didaktisk analyse, som har en tverrfaglig didaktisk inngang med fokus på norsk og KRLE (2022, s. 56). I min analyse vil jeg gjøre en tverrfaglig fagspesifikk norskrettet didaktisk analyse. Slik vil jeg tilføye mer didaktisk potensiale på romanen. Videre har jeg lest en masteroppgave av Julie Blåsberg (2023), gjort på *Solvokteren* (2020). Denne oppgaven har vært avgjørende for meg. Her ble jeg inspirert til å nærme meg begrepet «pastorale» og hvordan jeg kan bruke teorien opp i mot *Blå*. Samtidig som at hennes problemstilling har inspirert min problemstilling til å nærme meg menneskelige forhold knyttet til naturen (Blåsberg, 2023, s. 11). Jeg har derfor en lignende problemstilling som Blåsberg, siden jeg har hentet inspirasjon fra hennes problemstilling og økokritiske teorier. Vi har fortsatt to ulike prosjekter, da jeg tolker pastoralen annerledes. Men mens Blåsberg i tillegg fokuserer på barnelitteraturteori og bildebokteori retter jeg søkelys mot pastoralen. Samtidig som at jeg analyserer en annen bok av Lunde.

1.5 Oppgavens oppbygning

Denne oppgaven består av et innledningskapittel, et teorikapittel, et analysekapittel, et didaktisk drøftingskapittel og avsluttende refleksjoner. Først presenterer jeg oppgavens teoriomfang, som er økokritisk teori, pastoralsjangeren og narratologien. Her presenterer jeg først økokritikk som forskningsfelt. Jeg redegjør for forskningsfeltet ved hjelp av innføringsboken til Sissel Furuseth & Reinhardt Hennig *Økokritisk håndbok* (2023). Videre

pastoralsjangeren³, og andre teoretiske innfallsvinkler som jeg velger å bruke opp i mot *Blå* med teori fra Garrard (2012) og Buell (1995; 2005). Til slutt gjør jeg rede for begreper hentet fra narratologien av Petter Aaslestad (1999), Rolf Gaasland (1999) & Mads Claudi (2012). I analysekapittelet baserer jeg meg på perspektivene og begrepene jeg redegjør for i teorikapittelet. Her undersøker jeg pastoralen, dyremotivene og barnekarakteren Lous' rolle. I den didaktiske drøftingen, kommer jeg til å diskutere funnene i analysen opp i mot læreplanen og hvilke didaktiske metoder jeg kan bruke i en undervisning av *Blå*. Her baserer jeg meg på perspektiver på bærekraftig utvikling hentet fra Sinnes *Utdanning for bærekraftig utvikling* (2021), Klein *Bærekraftig utvikling i skolen* (2020), Lenz *Demokrati og medborgerskap i skolen* (2020) og Eidsvik et al., *Verda og vi* (2019). Videre vil jeg gå i dialog med litteraturfaglig forskning fra Rødnes «Skjønnlitteratur og bærekraft – et bidrag til norskfaget» (2019) og Goga «Økokritiske litteratursamtaler – en arena for økt bevissthet om økologisk samspill?» (2019). Samtidig som at jeg vil drøfte de didaktiske mulighetene opp i mot Rita Felskis postkritiske teorier om lesing av skjønnlitteratur *Uses of literature* (2008). Helt til slutt kommer jeg til å oppsummere oppgaven med noen avsluttende refleksjoner.

---

³ Vassenden påpeker at pastorale som sjanger viser til sjangeren hyrdediktning, som ble sunget av og om gjetere i villmarken (2018, s. 137).

2. Teori

Jeg har valgt å dele teorikapittelet inn i flere deler. Først gjør jeg rede for økokritikk som forskningsfelt. Deretter tar jeg for meg pastoraltradisjonens sjanger og betydning. Videre diskuterer jeg antropomorfisme og zoomorfisme. Med litteraturteori fra Greg Garrard *Ecocriticism* (2012), Lawrence Buell *The Environmental Imagination* (1995) og *The future of Environmental criticism* (2005). Videre oppsummerer jeg med Buell's økokritiske kriterier (1995). Deretter presenterer jeg de narratologiske begrepene som er relevant for analysen. Med fortellesteori fra litteraturviterne Petter Aaslestad *Narratologi en innføring i anvendt fortellesteori* (1999), Mads Claudi *Litterære grunnbegreper* (2012) og Rolf Gaasland *Fortellerens hemmeligheter* (1999). Avslutningsvis viser jeg til masterens metode.

2.1 Økokritisk teori

Jeg har valgt å anvende *Økokritisk håndbok* av Furuseth & Hennig (2023), da håndboken tar for seg de ulike sidene ved økokritikken. De befester seg ved Glotfelty's begrepsavklaring på hva økokritikk er (Furuseth & Hennig, 2023, s. 14). Denne begrepsavklaringen vil jeg også bruke. Litteraturviteren Cheryll Glotfelty hevder at økokritikk er studiet av relasjonen «mellom litteratur og det fysiske miljøet» (1996, s. xviii; Furuseth & Hennig, 2023, s. 14). I tillegg vil jeg forholde meg til Greg Garrard som forklarer økokritikk som en litterær analyse av miljøspørsmål og den kulturelle historiske relasjonen mellom det menneskelige og det ikke-menneskelige (2012, s. 5; Hennig & Furuseth, 2023, s. 15). Jeg forholder meg til både Glotfelty og Garrards definisjon på hva økokritikk er. Garrards definisjon er spesielt relevant for meg da den vektlegger relasjonen mellom det menneskelige og det ikke-menneskelige. Dette begrunner jeg ved å redegjøre for det økokritiske forskningsfeltet.

Økokritikk er en tverrfaglig retning innenfor litteraturvitenskapen, der forskerne tar for seg hvordan naturen skildres på ulike plattformer som litteratur, film, kunst og filosofi (Furuseth & Hennig, 2023, s. 16). Ifølge Furuseth & Hennig eksisterer det ulike framstillingsmåter av økokritikken. Det innebærer å se på den teoretiske utviklingen som en bølgemodell, eller som at det eksisterer flere lag samtidig, men en kronologisk rekkefølge kan gjøre at man ser utviklingen på fagfeltet (Furuseth & Hennig, 2023, s. 22). Jeg kommer derfor til å presentere bølgemodellen og slik gi en kronologisk rekkefølge av fagfeltet med utgangspunkt i det Furuseth & Hennig skriver om økokritikken (2023, s. 22-25). De ulike bølgene av økokritikken startet på 1990-tallet. Den første bølgen så på miljøet som det samme som naturmiljøet. Den andre bølgen ble relatert til urbane landskap og var undrende rundt hvor passende det var å skille mellom «naturlige» og «konstruerte miljøer» (Furuseth & Hennig, 2023, s. 22). Siden man så på at både byen og landet, «mennesker og natur», er sammenvevd (Furuseth & Hennig, 2023, s. 23). Innenfor de to første bølgene er Buell sentral (1995; Furuseth & Hennig, 2023, s. 22). Den tredje bølgen tok for seg hvordan ulike etniske og nasjonale grenser ble akseptert og overgått (Furuseth & Hennig, 2023, s. 23)⁴. Jeg kommer til å forholde meg til bølge to, knyttet til at jeg viser hvordan mennesker og naturen er vevd sammen i analysen av *Blå*. Ved hjelp av teori fra både Buell (1995; 2005) og Garrard (2012). Mitt

---

⁴ Ifølge litteraturviteren Pippa Marland eksisterer det en fjerde bølge av økokritikken, den materielle økokritikk (2013, s. 856)

prosjekt forholder seg derfor til holdninger knyttet til bølge to av økokritikken, dette med at mennesker og natur er vevd sammen.

Garrard gir meg noen perspektiver som hjelper meg til å belyse problemstillingen min og Lundes roman. Jeg er interessert i relasjonen mellom det ikke-menneskelige og det menneskelige, hvor jeg kritiserer bærekraftig utvikling-begrepet for å være antroposentrisk. Slik er dette perspektivet fra Garrard relevant. Her tar han for seg relasjonen «mellom det menneskelige og det ikke-menneskelige slik det kommer til uttrykk gjennom kulturhistorien» (Furuseth & Hennig, 2023, s. 15; Garrard, 2012, s. 5). Garrard viser til at økokritikere har to utfordringer:

The challenge for ecocritics is to keep one eye on the ways in which 'nature' is always in some ways culturally constructed, and the other on the fact that nature really exists, both the object and, albeit distantly, the origin of our discourse (Garrard, 2012, s. 10; Furuseth & Hennig, 2023, s. 46).

Disse utfordringene forstår jeg som at man må være seg bevisst hvilke måter naturen blir kulturelt konstruert på. Man må være oppmerksom på at naturen faktisk eksisterer, som et objekt, men i tillegg som en del av den økokritiske diskursen (Garrard, 2012, s. 10). Dette er relevant for min analyse av *Blå*, da jeg kommer til å ta for meg hvordan pastoralen og dyrene fremstilles, og måter de blir kulturelt konstruert på i teksten. Jeg nærmer meg derfor hvordan naturen blir kulturelt fremstilt på i romanen. Slik tar jeg stilling til hvordan naturen eksisterer og undersøker de utfordringene som Garrard viser til. Dette gjør jeg ved å analysere bestemte objekter i *Blå* som pastoralen, knyttet til naturskildringer og dyreskikkelser. Disse analysemotivene kommer til å ha betydning for hvilke holdninger som fremstilles til naturen i *Blå*. Derfor vil jeg forholde meg til om det vies et økosentrisk eller antroposentrisk syn på naturen. Jeg vil avklare disse to synene på naturen. Det første synet antroposentrisme handler om å plassere mennesket i sentrum, det menneskelige er av høyere prioritet, enn det ikke-menneskelige (Buell, 2005, s. 134). Det andre synet økosentrisme handler om at interessen for økosfæren i er i sin helhet, tilegnet alle «arters interesser» (Buell, 2005, s. 137; Furuseth & Hennig, 2023, s. 47).

2.1.1 Hva er pastorale?

Jeg har valgt å ta for meg ulike begrepsavklaringer knyttet til begreper i pastoralen. For å gi en forståelse for hva som ligger i selve begrepet pastoral, og her under «harmoni» og «idyll». Ifølge *Det Norske Akademis Ordbok* betyr adjektivet «pastoral» noe «som gjelder landlivets eller gjeterlivets idyll», et landskap som har «stille harmoni og pastoral lykke» (NAOB, s.v. «pastoral» lest 25. februar). Videre blir begrepet «harmoni» beskrevet som et landskap som «ånder fred og harmoni» hvor «orden» og «likevekt i sinn og vesen», spiller en viktig rolle (NAOB, s.v. «harmoni», lest 25. februar). Det norske akademis ordbok beskriver substantivet «idyll» som noe «harmonisk» og «fredelig», innenfor litteraturvitenskapen er dette steder som uttrykkes og skildres som «enkle, rolige», spesielt landlige forhold (NAOB, s.v. «idyll», lest 25. februar). Det er et nydelig sted. Begrepet «utopi» beskrives som en fremtidig verden som er «fullkommen» og en «lykketilstand som ikke kan realiseres» (NAOB, s.v. «utopi», lest 25. februar). Ifølge ordboken betyr «nostalgi», «hjemlengsel», om hvordan det skapes en «lengsel» til hva som har vært og fra «tidligere tider» (NAOB, s.v. «nostalgi», lest 25. februar).

I analysen kommer jeg til å vise hvordan romanen *Blå* har elementer knyttet til pastoralen som sjanger. Sjangeren pastoral kommer fra den poetiske perioden innenfor hellenismen, spesielt knyttet til idyllen og poeten Theocritus, 200. f. Kr. (Garrard, 2012, s. 39; Vassenden, 2018, s. 137). Ifølge Vassenden kommer pastorale fra sjangeren hyrdediktning, som ble sunget av og om gjeterne i villmarken (2018, s. 137). Her fremmer Vassenden flere kjennetegn på at slik diktning knyttes til motvekt av bylivet, og elementer av et landlig liv og det idylliske (2018, s. 137-138). Garrard påpeker at pastoralen har tre begreper, «idyllen», den representerte situasjonen for flukt eller hvile på landsbygda, og det «bukolske» fra begrepet kuhyrder, som representerte idyllens sang og gjeterliv, og «pastoral», brukt om latinske pastorer som deltok i sangkonkurranser (2012, s. 38-39). I tillegg eksisterer «elegien» (Garrard, 2012, s. 42). Sjangeren elegien viser til «melankolske eller sorgprega stemninger» (Vassenden, 2018, s. 131). Hyrdediktning og pastorale er en sjanger som har flere stiler, og sjangertradisjoner, det bukolske, idyllen og elegien, viser til ulike sider ved pastoralen. Jeg forstår pastoralsjangeren som at den viser til naturskildringer og representasjoner av det idylliske livet i harmoni med naturen, men samtidig viser til melankolske og triste stemninger knyttet til naturtap. I *Blå* er det tydelige naturskildringer som forholder seg til både det harmoniske og melankolske. De harmoniske naturskildringene kommer fram ved Signes skildring av naturen i hjembygda, Ringfjorden, samtidig som at det vises til en melankolsk fremstilling, av den tapte naturen (Lunde, 2017, s. 7). Hos David kommer harmonien fram av hvordan hverdagslivet var, og det melankolske med hvordan man tok det forgitt at man hadde tilgang på vann (Lunde, 2017, s. 149). Dette utdyper jeg nærmere i analysen.

Garrard påpeker at pastoralen handler om hvordan menneskene lengter etter å være en del av naturen (2012, s. 44). I tillegg til at pastoralen ikke lenger er estetisk, innbydende og vakker: «a non-human nature no longer easeful, plentiful, pretty, instructive or enduring» (Garrard, 2012, s. 53). Her viser Garrard til det sublime, da det sublime landskapet gjør at man fokuserer på plasser som ikke er estetisk attraktive (2012, s. 48). I lys av dette argumentet vil jeg vise til den britiske filosofen Edmund Burke og hans kulturelle konstruksjon av naturen, 'det sublime' (1757/2005). Burke hevder at det sublime og det vakre er "ideas of a very different nature, one being founded on pain, the other on pleasure" (2005, s. 206). Videre hevder han at det sublime og det vakre kan eksistere samtidig, da de kan være innenfor det samme objektet (Burke, 2005, s. 206-207). Jeg forstår det sublime som at naturen både kan være vill, truende og er befestet ved smerte, og samtidig være vakker og idyllisk, befestet ved nytelse (Burke, 2005, s. 206). Adjektivet «sublim» beskrives som at noe gir stort «inntrykk» og som «åndelig» (NAOB, s.v. «sublim», lest 25. februar). Naturen i pastoralbegrepet trenger derfor ikke å bare være idyllisk og harmonisk, men bære preg av noe kraftfullt og nådeløst. Slik innebærer også pastoralsjangeren en postpastoral tilnærming siden Garrard hevder at pastoralen handler om en ikke-menneskelig natur som ikke lenger er lettvin, rikelig, pen, lærerik eller varig (2012, s. 53). Garrard viser at dette er starten på at romantisk pastoral begynner å virke uromantisk og postpastoral (2012, s. 53). Pastoralens idylliske side kan representere det postpastorale. Det oppstår et brudd med sjangeren. Pastoralsjangeren er kompleks, siden den kan inneholde noe postpastoralt. Et annet naturbegrep om det sublime, som den ville og ukontrollerbare naturen. Det oppstår motstridige naturskildringer, da det eksisterer både en forestilling om naturen som harmonisk, og naturen som kan ødelegge og skape kaos.

Litteraturviteren Greg Garrard viser til i verket *Ecocriticism* (2012) ulike troper som brukes i skjønnlitteratur for å tematisere natur. Ifølge Claudi er en trope beskrivelse av «visse typer billedlige uttrykk», hvor «et ords bokstavelige betydning» blir overført til et annet meningsinnhold, og dette kan kobles videre til begrepet metafor (2012, s. 192). Jeg støtter Garrards tanker rundt at pastoralen er en trope, da jeg vil si meg enig i at pastoralen kan vise til hvordan naturen forandrer seg. Det viser til hvilke tanker om naturen som eksisterer i *Blå*.

Jeg kommer til å ta for meg hvordan pastoralen kommer til syne i *Blå*. Med fokus på om det er en idyllisk skildring av landskapet, eller om elegien kommer til uttrykk, som følelsen sorg. Er det noen tilbakevendende motiver som går igjen? Disse undersøkelsene vil ha betydning for å forstå hva slags pastorale *Blå* kan leses som. Jeg kommer derfor til å fokusere på hvordan ulike motiver kommer til syne i analysen, og vise til at det danner grunnlag for at pastoralsjangeren er framtrepende. Motivene jeg kommer nærmere inn på i analysen er pastoralens naturskildringer og dyreskikkelser.

Kapitlet til Garrard er delt inn i ulike representasjoner av pastoralen (2012, s. 38). En implikasjon Garrard gjør er at pastoralen handler om å formidle følelsene av tap og fremmedgjøring av naturen, på grunn av den industrielle revolusjonen (2012, s. 44). Samtidig hevder Garrard at pastoralen operer med tre orienteringer av tid, knyttet til begreper som elegi, idyll og utopi (2012, s. 42). Dette er viktig for min analyse av *Blå* sin pastoral, og jeg gjør derfor rede for teorien her.

Den første er elegien, her eksisterer det to kontraster. Det handler om den romlige forskjellen mellom først byen, det upersonlige, og landet, det fredfulle. "The elegy", "looks back to a vanished past with a sense of nostalgia" (Garrard, 2012, s. 38). Deretter handler det om den tidsmessige forskjellen mellom fortiden, idyllen og nåtiden, det som var og ikke eksisterer lenger. Det handler om å se tilbake til en svunnen tid med en følelse av nostalgi (Garrard, 2012, s. 42). I den andre, idyllen, er pastoralen å gå tilbake til hva naturen betyr for menneskene. Det skal være et sted hvor man gir naturen verdi og interesse. (Garrard, 2012, s. 39). "The idyll celebrates a bountiful present" (Garrard, 2012, s. 42). Idyllen handler også om å feire følelsen av å være tilstede i nåtiden (Garrard, 2012, s. 42). I den tredje, utopien, handler det om å gå tilbake til at menneskene reagerer på naturen i form av å etablere følelser, og hvordan man feilaktig plasserer egne følelser over til naturen (Garrard, 2012, s. 38-42). "The utopia" "looks forward to a redeemed future" (Garrard, 2012, s. 42). Samtidig relateres utopien til det proleptiske, som å se framover til en forløst fremtid (Garrard, 2012, s. 42).

Garrard hevder at pastoralens opphav er å vise til naturen som stabil, en motpol til endringen i menneskelige samfunn (2012, s. 63). Jeg forstår pastoralen som litterære representasjoner av naturen som stabil i seg selv, som harmonisk og idyllisk, som gir en følelse av nostalgi. Stabil natur forstår jeg som de stabile årstidene, vinter, vår, sommer og høst, som ikke viker fra den naturlige årstidssyklusen. I tillegg til at pastoralen handler om det utopiske, en tenkt fremtidig lykketilstand som ikke kan eksistere i virkeligheten. Videre, i kombinasjon med den stabile og utopiske pastoralen, så eksisterer det nostalgiske, den tapte naturen. Samtidig som at pastoralen tar for seg møtet med ikke-menneskelig natur som ikke lenger er håndterbar og pen, det postpastorale og sublime. Pastoralsjangeren i seg selv er derfor et paradoks. Den kan ikke eksistere uten den stabile og idylliske naturen, den nostalgiske, men heller ikke uten den ville og nådeløse naturen, som ikke lar seg beherske. I analysen av *Blå* bruker jeg

teorien om pastoralens tre orienteringer i tid, hvor jeg kombinerer synet av de ulike pastoralene opp i mot hverandre. En slik tilnæringsmåte av pastoralen kan vise hvor ambivalent og paradoksal naturen kan være. Garrards teori om pastoralen er nyttig for meg i analysen av *Blå*. Teorien gjør meg bevisst på hvordan naturen fremstilles og hva dette kan si om skildringer knyttet til klima og miljø i *Blå*.

2.1.2 Antropomorfisme og zoomorfisme

I *Blå* finner jeg flere eksempler på at dyr menneskeliggjøres, og motsatt, at mennesker får dyrelignende adferd.

Debatten rundt antropomorfisme som litterært virkemiddel i litteraturen er omdiskutert innenfor økokritikken. Her er to litteraturvitere sentrale for meg, Buell (1995) og Garrard (2012). Litteraturforskeren Lawrence Buell, har hatt stor innflytelse på det økokritiske feltet spesielt med utgivelsene *The Environmental Imagination* (1995) og *The Future of environmental criticism* (2005). Buell definerer antropomorfisme som attribuering av menneskelige følelser eller egenskaper til ikke-menneskelige vesener eller objekter (2005, s. 134). Videre hevder han at antropomorfisme kommer fra virkemidler som personifikasjon av naturen (Buell 1995, s. 182). Furuset & Hennig nevner at besjeling og personifikasjon er nært knyttet til antropomorfisme (2023, s. 58). Jeg vil derfor definere begrepene besjeling og personifikasjon nærmere, som sees i analysen, da besjeling av naturen er helt sentral i *Blå*. Ifølge Claudi er personifikasjon at «abstrakte størrelser» tillegges «menneskelige egenskaper», og er nært knyttet til begrepet «besjeling» som gir «menneskelige egenskaper» til «dyr» (2012, s. 127). Claudi forklarer at besjeling er å overføre «menneskelige handlinger, tanker, følelser, stemninger eller lignende til noe ikke-menneskelig» (2012, s. 38). Buell hevder at litterære tekster kan fremme beskrivelser av ikke-menneskelig natur, gjennom projeksjon og personifikasjon, eller, gjennom å presentere informasjon og kunnskap om ikke-menneskelig natur (1995, s. 217-218; Furuset & Hennig, 2023, s. 59). Jeg kommer til å ta for meg hvordan *Blå* fremmer beskrivelser av ikke-menneskelig natur gjennom personifikasjon.

Jeg vil vise til Buell's begrep «ethics of care» (1995, s. 218). Buell påstår at personifikasjon av naturen kan gi et økosentrisk standpunkt som handler om «ethics of care» (Buell, 1995, s. 218; Furuset & Hennig, 2023, s. 58). «Ethics of care» kan ifølge Buell bidra til at man får en følelse av å bry seg om naturen og slik kan det hjelpe mennesker med å respektere naturens annerledeshet (1995, s. 218). Antropomorfisme kan fremme et økosentrisk ståsted som gir respekt og anerkjennelse for naturens egenverdi. På den andre siden stiller Buell seg kritisk til «ethics of care», da det kan føre til at naturen mister sin egenverdi. I prinsippet så kan antropomorfisme ha gode hensikter, men at det ikke nødvendigvis vil gjøre at man endrer til en økosentrisk praksis (1995, s. 218). Buell fremmer teoretikeren Burroughs, han hevder at man bør skrive om naturen på en kjærlig og ømfintlig måte, hvis ikke vil antropomorfismen få liten hensikt i verket (Buell, 1995, s. 190). Samtidig så insisterer Buell på at uten en slik tilnærming i en tekst, personifisering av naturen, så vil ikke miljøomsorgen debatteres, og heller ikke bli tatt hensyn til (1995, s. 218). Antropomorfisme kan derfor gi en økosentrisk holdning til naturen som kan føre til at menneskene tar hensyn og viser omsorg for naturen. Farer ved virkemiddelet antropomorfisme er at en overdreven bruk kan gjøre at man ikke oppnår ønsket virkning, som er å få respekt for naturen.

Garrards teori om antropomorfisme og zoomorfisme om dyr i litteraturen er videre relevant (2012, s. 146). Garrards kritiske antropomorfisme er sentralt (2012, s. 157). Kritisk antropomorfisme gjøres ved å tillegge dyrene "language and concepts of human behaviour `carefully, consciously, empathetically, and biocentrically" (Garrard, 2012, s. 157). Det handler om en økosentrisk overføring av menneskelige egenskaper til dyrene, gjort slik at dyreartene beholder sin egenverdi, via en forsiktig tilnærming i litteraturen (Garrard, 2012, s. 157-158). Mine tanker rundt dette er at Garrards kritiske antropomorfisme handler om å overføre menneskelige egenskaper og adferd. Slik som følelser og kroppslige egenskaper, over til dyrene, på en økosentrisk måte. Med økosentrisk måte mener jeg at det ikke er fokus på dyrenes nytteverdi, men heller på dyrenes egenverdi.

I *Blå* kommer jeg til å ta for meg begrepet zoomorfisme. I debatten rundt zoomorfisme, så fremmer Garrard teoretikeren Gray (Garrard, 2012, s. 161). Gray hevder at zoomorfisme egentlig er vår egen oppfatning av dyrene, og dermed er det vår egen menneskelige adferd som vi zoomorfiserer, ikke dyrenes (sitert i Garrard, 2012, s. 162). Det eksisterer derfor en sammenheng mellom antropomorfisme og zoomorfisme. Forskjellen er at menneskene tillegges dyrenes kvalifikasjoner. Garrard konkluderer med at "the species we most thoroughly anthropomorphise is our own" (2012, s. 162). Mine tanker her er at Garrard hevder at zoomorfisme egentlig er vår egen oppfatning av dyrene. Det er vår egen menneskelige adferd som vi zoomorfiserer, ikke dyrenes. Jeg vil derfor hevde at zoomorfisme handler om å fremme hvordan dyrenes og menneskenes adferd henger sammen. På den andre siden så hevder Garrard at "conversely, while it might seem that anthropomorphism engenders kindness towards animals and acceptance of their agency, in its crude form it is really a way of not seeing animals in their own right at all" (2012, s. 165). Jeg tolker dette som at antropomorfisme kan ta bort dyrenes egenverdi, ved å være noe nyttig for menneskene.

Jeg forstår at ambivalensen rundt bruk av antropomorfisme, i en litterær tekst, kan fremme et økosentrisk eller antroposentrisk syn på naturen. Her vil jeg utforske om det etableres en egenverdi eller nytteverdi på naturen i *Blå*. Samtidig kan begge synspunktene eksistere i teksten. I forhold til *Blå* kan zoomorfismen og antropomorfismen være relevant å undersøke, da det kan gi en indikasjon på hvilke verdisyn som kommer fram i teksten. I analysen undersøker jeg ulike dyremotiver i *Blå* og hva de symboliserer. Deriblant Signes møte med hvalen, og om den antropomorfiserte hvalen speiler et antroposentrisk eller økosentrisk syn. Det samme kommer jeg til å undersøke med teorien om zoomorfisme relatert til hvordan de menneskelige karakterene i romanen får dyrelignende egenskaper, knyttet til dyreartene bjørn og hund. Jeg kommer videre til å spesifisere betydningen av dyrenes symboler ved bruk av Biedermanns *Symbolisk leksikon*, oversatt av Larsen (1992), som hval, bjørn og hund.

2.1.3 Buell sine økokritiske kriterier

I analysedelen og i den didaktiske refleksjonen kommer jeg til å bruke Buell sine økokritiske kriterier. De økokritiske kriteriene ble etablert for å finne ut hvor stor plass naturen tildeles i de litterære verkene (Buell, 1995, s. 7). Buell har selv gått bort fra disse kriteriene i *The Future of Environmental Criticism* (2005), hvor han påpeker at nå virker det som at det å inkludere miljøet er egenskaper ved alle tekster. Siden det kan knyttes til tekstens komposisjonen, utførelsen og mottakelsen av romanen (Buell, 2005, s. 25). Jeg vil likevel bruke teorien til Buell og de fire miljøorienterte kriteriene opp mot

teori og tidligere forskning jeg har gjort rede for, da det gir en konkret oppsummering på funnene i min analyse. Videre forholder jeg meg til oversettelsen av kriterieriene, gjort av litteraturforskeren Tone Birkeland (2016, s. 3):

1. Naturen skal være til stede som mer enn bakteppe for handlingen.
2. Mennesket har ingen verdimesig forrang i forhold til andre levende vesen innenfor tekstens univers.
3. Menneskets ansvarlighet for miljøet er en del av tekstens etiske horisont.
4. Teksten formidler en forståelse av det fysiske miljøet som prosess mer enn som et statisk system (Buell, 1995, s. 7-8; Birkeland, 2016, s. 3).

Jeg finner alle disse kriteriene i min analyse av *Blå*. Gjennom pastoralsjangeren settes naturskildringene og forholdet mellom mennesker og natur i sentrum for handlingen. Romanen stiller spørsmål ved et antroposentrisk verdensbilde, der karakterene Signe, Magnus og Lou er ulike talspersoner for romanens miljøetikk. I tillegg vises naturens forandring over tid, og slik formidler romanen en forståelse av naturen som prosess. I analysekapittelet vil alle disse elementene belyses nærmere.

2.2 Narratologi

Flere forskere poengterer at fortelle-teori, med fokus på hvilke estetiske valg som er gjort i romanen, er essensielt i en økokritisk lesning (Vold, 2019, s. 392-393; Furuseth & Hennig, 2023, s. 147). Derfor tar jeg for meg de estetiske valgene Lunde har gjort i romanen med fokus på fortellerstemme og anakronier. Her kommer jeg til å ta for meg de narratologiske trekkene i *Blå*, som viser hvilke estetiske formgrep Lunde har gjort i romanen. Jeg bruker teori fra litteraturforskerne Rolf Gaasland (1999), Petter Aaslestad (1999) og Mads Claudi (2012) for å anvende ulike narratologiske begreper. Jeg kommer til å ta for meg romanens tematikk, fortellerstemme, tidsaspekt og retoriske spørsmål. Begrepene forteller og analepser er spesielt relevant for min analyse. Det er gjort forskning på dette tidligere og jeg kommer til å ta for meg forskningsfunnene opp i mot egne funn i analysen.

2.2.1 Fortellestemmen og tekstens norm

Claudi forklarer at fortelleren er «instansen i en episk tekst som formidler tekstens innhold til leseren», «det er den som forteller fortellingen som teksten utgjør» (2012, s. 62). Overveielser som møtes i teksten «er et produkt av fortellerens utvalg av begivenheter og organisering» av hendelsene (Claudi, 2012, s. 62). Videre påpeker Claudi at «fortellerinstansen» kom fra muntlig fortelling, hvor en person «fortalte en fortelling» til andre, men i en skriftlig tekst er fortelleren et perspektiv som eksisterer i den (2012, s. 62). Det skilles videre mellom «personal» og «autoral» forteller i en episk tekst (Claudi, 2012, s. 62). En personal forteller er en forteller som trer fram i teksten, «som hovedperson» og «et «jeg» i teksten», personen formidler handlingen til leseren (Claudi, 2012, s. 63).

Begrepet stemme er videre relevant for meg. Ifølge Claudi brukes «begrepet stemme» i narratologien til å påpeke hvem som leder «ordet i en (del av en) episk tekst» (2012, s. 161). Claudi hevder at stemmen tilhører «enten fortellerinstansen» eller «en eller flere personer i teksten» (2012, s. 161). I tillegg kan det foregå som en «blanding av fortellerens og personenes stemme» (Claudi, 2012, s. 161). Istedenfor å la personen

«føre ordet selv» kan man la stemmen skje via direkte gjengivelse av «tanke eller tale» (Claudi, 2012, s. 161). Denne måten å fortelle på skal jeg utdype med begrepet «stream of consciousness». Begrepet kommer fra «showing» utviklet av Henry James (Aaslestad, 1999, s. 95). Ifølge Aaslestad handler «showing» om et «scenisk opptrinn», med «personens replikker» (1999, s. 95). «Stream of consciousness», er en fremstillingsform, som muliggjør å bli nærere «de fiktive personene» (Aaslestad, 1999, s. 95). Aaslestad påpeker at «variasjonen mellom forteller- og personstemme kan gå helt ned på setningsnivå» (1999, s. 108). I tillegg bruker Lunde «retoriske spørsmål» som er spørsmål som stilles for «å synliggjøre et poeng, ikke for å bli besvart» av leseren, noe som er hensikten (Claudi, 2012, s. 142). Lunde bruker også det litterære virkemiddelet «synekdoke» på en slik måte at det «står som representant for en gruppe eller et større kollektiv» (Claudi, 2012, s. 169).

I analysen vil jeg videre komme inn på hvilken tematikk og norm som eksisterer i *Blå*. Gaasland påpeker at «oppmerksomhet varierer, men det vil alltid være lurt å undersøke om omstendighetene rundt fortellesituasjonen har tematisk interesse» (1999, s. 25). Narrasjon handler om mange ulike relasjoner «som til sammen bestemmer presentasjonen av historieuniverset» (Gaasland, 1999, s. 24). Her påpeker han at det skilles «mellom to typer fortellere», en første- og en tredjeperson, der førstepersonsfortelleren har et «jeg» (Gaasland, 1999, s. 24). Dette jeget kommer jeg til å ta for meg videre i *Blå* relatert til både forteller og stemme i analysen. Gaasland hevder at å ta for seg «motiv, tema og norm» har som hensikt å finne ut hva den spesifikke teksten tar for seg og hvilket perspektiv den har på innholdet (1999, s. 116). Slik bør man finne fram til tekstens tematikk og norm for å forstå budskapet. Siden han påpeker at «fortellertekniske grep, en plotfase, et motiv osv. er enkeltkomponenter i den litterære teksten» (Gaasland, 1999, s. 116). Dermed hevder Gaasland at «tema og norm» må være en felleskategori, da det handler om å se den samlede teksten i sin helhet (1999, s. 116). I analysen kommer jeg derfor til å ta for meg oppmerksomheten til førstepersonsfortelleren og om det er noen omstendigheter som er tematisk framtrepende i *Blå*. Her kommer jeg til å vise hvilket budskap *Blå* vil formidle.

2.2.2 Fortellingen og historiens tidslinjer: Anakroni

I analysen undersøker jeg *Blå* sin rekkefølge, fortelling og historiens tidslinjer knyttet til begrepet anakroni. Aaslestad forklarer at anakronier «befinner seg i fortid eller fremtid mer eller mindre fjernt fra nåtidsøyeblikket, det vil si fra det punkt hvor fortellingen blir avbrutt for å gi plass til anakronien» (1999, s. 38). Anakronier kan enten være proleptiske eller analeptiske. Prolepse handler om at anakronien skjer i fremtiden, og analepse handler om at anakronien skjer i fortiden. Anakronier i form av analepser er hendelser «fortalt i *ettertid* sett i forhold til det punkt i historien hvor» nåtidsfortellingen eksisterer (Aaslestad, 1999, s. 38). Ifølge Aaslestad så kan det oppstå en «blandet analepse» relatert til «utstrekningen i tid» som man betegner som «*amplityde*» (1999, s. 38). Om *amplityden* «begynner utenfor og avsluttes innenfor fortellingens tid, kalles den for *blandet analepse*» (Aaslestad, 1999, s. 38). Aaslestad poengterer at «det i hver enkelt tekstanalyse bør legges vekt på å finne frem til *relasjonen* mellom de to» altså «fortellehandlingen i forhold til historien» (1999, s. 112). Fortellerstemmen, fortellingen og historiens tidslinjer er narratologiske begreper som kommer til å være viktig for meg i analysen for å forstå hvordan skildringene av naturen kommer til uttrykk i *Blå*.

2.3 Metode

I denne oppgaven bruker jeg metoden litterær analyse ved hjelp av nærlesning og fortelle teori. Min problemstilling har naturskildringer og klima som fokusområde. For å undersøke naturskildringene, som natur- og dyremotiver, har jeg valgt å gjøre en tekststudie av *Blå*. Her er hermeneutikk essensielt. Litteraturviteren Ola Harstad befester seg ved Gadammers forståelse av hermeneutikk. Harstad påpeker at Gadammers hermeneutikk er «universell» og et fenomen som skjer med oss alle (2020, s. 32-33; 2022, s. 86-87). Harstad viser til at hermeneutikk er relatert til forståelse og tolkning «en evig ekspanderende spiral som alltid allerede er i gang» (2020, s. 32). Videre vises det til at forskeren alltid tar med seg sin «forforståelse», våre «fordommer», som påvirker vår forståelse av en tekst (Harstad, 2020, s. 35). I tillegg påpekes det at forskningspraksisen handler om å bruke seg selv (Harstad, 2022, s. 90). Derfor vil jeg vise til at denne oppgaven er et individuelt prosjekt med fokus på hvordan jeg forstår og tolker Lundes *Blå*. Her tar jeg utgangspunkt i Kallestad & Røskelands definisjon av nærlesning som det å studere delene i en tekst (2020, s. 47-48). Det «å analysere» handler om å plukke teksten fra hverandre «for å studere enkeltdelene» (Kallestad & Røskeland, 2022, s. 47). Dette må gjøres før man kan si noe om teksten sin helhet (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 47). Her må man forstå, tolke og reflektere over hvordan tekstens deler henger sammen (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 48). Her bør jeg være bevisst på at jeg har valgt ut noen tekststeder som jeg synes er interessant, basert på valg av mine to problemstillinger. Det vil si at noen steder i teksten kommer til å bli utelatt, noe som Harstad bemerker som viktig å være klar over. Det er altså noe som kommer til å bli «ufokusert» i teksten (Harstad, 2022, s. 90).

Jeg begynte forskningen med å notere ned alle steder i *Blå* hvor skildringer av pastoral og postpastoral natur kom til uttrykk. I tillegg markerte jeg alle stedene som var relevant i forhold til virkemidlene antropomorfisme og zoomorfisme, som dyreskikkelsene. Her plasserte jeg de ulike tekststedene inn i tabeller relatert til de ulike motivene jeg har valgt å fokusere på i analysen. Deretter begynte jeg å ekskludere bort noen av funnene. Jeg valgte bort enkelte steder hvor dyrene blir antropomorfisert i *Blå*. Om jeg ikke hadde valgt bort dette så kunne det gitt et helhetlig bilde på holdningen til dyrene som kommer til syne i teksten. Valget, om å gå nærmere noen av dyreskikkelsene, begrunner jeg på bakgrunn av at jeg synes det ga mest i lys av teorien om antropomorfisme. Samtidig kunne jeg ha valgt å fokusere på andre perspektiver knyttet til økokritikken i *Blå*. Eksempelvis økofeminisme, da jeg ser at *Blå* tematiserer bærekraft og kjønn på en interessant måte. Men jeg har valgt å fokusere på natur og klima i *Blå*. Samtidig er det viktig å nevne at alle utdragene kan være ladet med tematikker knyttet til politikk, ikke bare til klima. Dette kommer jeg nærmere inn på i analysen, da jeg i tillegg befester meg ved *Blå* som en tendensroman (Gullestad, 2018, s. 35). Jeg forankrer den litterære analysen i teoretiske perspektiver fra økokritikk og narratologi.

3. Analyse av *Blå*

I dette analysekapittelet skal jeg gjøre en økokritisk analyse av *Blå* med utgangspunkt i problemstillingen «hva slags natur fremstilles i *Blå*, og hvordan fremstilles forholdet mellom mennesker og natur?». Jeg skal først gi en generell presentasjon av romanens form og innhold, basert på narratologiske begreper (Aaslestad, 1999; Gaasland, 1999; Claudi, 2012). Videre skal jeg ta for meg naturfremstillingene som kommer til syne gjennom teori knyttet til pastoralen (Garrard, 2012) og antropomorfismen (Buell, 1995; Garrard, 2012). Til slutt vil jeg ta for meg barnekarakteren i romanen, Lou, og oppsummere med Buell's fire økokritiske kriterier (1995).

3.1 Presentasjon av *Blå*

Blå består av to ulike fortellinger med to hovedpersoner: Signe, som befinner seg i Norge år 2017, og David, som befinner seg i Frankrike år 2041. Disse to historiene foregår på to ulike tidsplan. Gjennom annen hvert kapittel blir leseren kjent med Signe og David. Signe forteller fra en nær framtid i 2017, og David forteller fra en framtid i 2041. Det er en personal førstepersonsforteller som er plassert både hos Signe og David. Lunde skriver Signe sin fortelling i nåtid, presens. Hos David fortelles det i presens i en postapokalyptisk verden. Jeg vil videre vise til handlingen som eksisterer hos de ulike karakterene.

Signe, en pensjonert klimaaktivist, kjemper for å stoppe naturødeleggelsene som foregår i hjembygda, Ringfjorden. Hun ankommer bygda i båten *Blå*, og kommer tilbake fordi det utvinnes is fra isbreen i bygda, *Blåfonna*. Dette i regi av hennes tidligere ungdomskjæreste, Magnus. Hun laster båten med 12 stjålne isbokser. Signe reiser nedover til Frankrike, der Magnus bor, for å konfrontere han. På ferden fra Norge til Frankrike møter Signe på ulike hindringer, som bringer tilbake minner fra fortiden, noe som gir leseren innblikk i Signes barndoms- og ungdomstid. Til slutt møter Signe Magnus i Frankrike og her viser det seg at Magnus har et helt annet liv enn det hun først antok. Historien avsluttes slik mellom de to. Leseren vil anta at Signe ble hos Magnus, siden båten *Blå* står der og blir funnet av David og Lou i år 2041.

David er en ung familiefar, som er på flukt sammen med datteren Lou, i sørlige Europa, Frankrike. De er på vei nordover for å komme til landene som har rikt med vann. Leserens første møte med de to er i en kø for å komme seg inn til en flyktningeleir nord i Frankrike. Leseren får her, i likhet med Signe, innblikk i hvordan livet til David var før tørken kom til Frankrike. Det kommer fram at David og Lou har blitt separert fra resten av familien. Kjæresten til David og Lous' mor, Anna, og sønnen deres August. I løpet av nåtidsfortellingen får de to, David og Lou, dagene til å gå ved å undersøke områdene rundt leiren. Her finner de en blå båt, som leseren antar er Signes, og i løpet av fortellingen bruker David og Lou mye tid i båten. David og Lou møter på andre karakterer som de knytter seg til i leiren, Francis og Marguerite. Bekymringene i leiren øker, fordi påfyll av rasjoner og drikkevann har tatt slutt. Etter hvert kollapser livet i flyktningeleiren, og Lou, David og Marguerite ender opp med å bo sammen i huset ved siden av båten. De finner til slutt de 12 isboksene til Signe som de kan leve på i tre måneder. Disse to historiene flettes da sammen med Signes båt *Blå*, som David og Lous' redning. Videre kan det være givende å se på hvilken tematikk og norm *Blå* vil formidle.

Gaasland poengterer at det er essensielt å finne fram til tekstens tematikk og norm for å komme fram til hva som er budskapet (1999, s. 116). Romanen tematiserer naturen og naturendringer i landskapet. Tematikken handler om hvilke holdninger som kommer fram til naturen og dyrene. Dette kommer jeg nærmere inn på i analysen tilknyttet dyremotivene. I tillegg tematiserer *Blå* hva som skjer mellom mennesker når de har ulike holdninger relatert til naturvern. Samtidig som at det etableres en forståelse for hva det vil si å være på flukt, som David og Lou er. I denne oppgaven leser jeg *Blå* som en tendensroman, et verk som er kritisk til samfunnet og higer etter «sosiale endringer» (Gullestad, 2018, s. 35) og, først og fremst, som en pastorale.

3.1.1 Fortellersituasjon og fortellemåte i *Blå*

I *Blå* er begge fortellerne førstepersonsforteller. Lunde har brukt ulike stemmevariasjoner hos både Signe og David. De ulike måtene som Signe og David forteller på, bidrar til å forme den økokritiske tematikken. Hos Signe er det en førstepersonsforteller hvor leseren møter «stream of consciousness» som Aaslestad påpeker er hvordan tankeprosessens forløp gjengis mest mulig eksplisitt (1999, s. 109). Det er en indre monolog, noe som gjør at leseren kan ta del i Signes tanker. På grunn av hvordan tegnsætningen og syntaksen kommer til uttrykk i Signes fortelling:

Fjellene flater ut da jeg nærmer meg havet, jeg husker denne fjorden som lang, turen ut som en evighet, det var nesten meningsløst å forsøke å nå helt til åpen sjø, for mye for en dag, husker jeg at jeg tenkte, selv om det også var alt jeg ville, å komme meg ut (Lunde, 2017, s. 76).

Her forteller Signe om fjellene og syntaksen, med mange leddsetninger, blir et eksempel på hvordan «stream of consciousness» kommer til uttrykk. Leserens får ta del i Signes tanker om fjorden, og hva den betyr for henne. Dette er nettopp hva «stream of consciousness» gjør siden det skaper mulighet for å komme nærmere karakterene (Aaslestad, 1999, s. 95). Syntaksen skaper en hyppig tankestrøm som skildrer fjorden som Signe har vokst opp i, og at hun muligens alltid har lengtet for å komme seg ut av bygda. Signe har en sanselig fortellerstemme som beskriver landskapet.

David's fortellerstemme tar ikke form som en tankestrøm, det er mer fullstendige setninger:

Jeg lå med kinnet mot bakken. Jorda sprakk opp under meg. Jeg så stripene i landskapet, rynkete som gammelmannshud.

Fremdeles bandt tørre gresstuster jorda sammen, men snart ville de gi opp, smuldre til støv. Og det som en gang hadde vært matjord, dyrkbar mark, ville blåse vekk (Lunde, 2017, s. 289).

I det siterte avsnittet er det interessant hvordan David er helt tett på naturen. Her sammenligner han jordskorpen med gammelmannshud. Det eksisterer en sorg over naturødeleggelsene, og slik kommer både elegien og melankolien tydelig til syne. Naturen formes på ulikt vis på grunn av de ulike måtene å fortelle på. Gjennom Davids blikk ser vi naturen som ødelagt, da det skjer en besjeling av naturen at den «snart ville gi opp» (Lunde, 2017, s. 289). Hos Signe er naturen et symbol for noe hun lengter mot,

her plasserer hun sine følelser i naturlandskapet. I en sammenligning av disse to fortellerstemmene så er Davids mer sanselig, og hos Signe er naturen mer en bakgrunn og et bilde på hennes lengsel ut.

David beskriver landskapet som har vært. En tapt fortid som ikke lenger eksisterer. Slik er fortellerstemmen til David preget av å være kort og konsis, som naturen i seg selv er hos han. Det er en tydelig norm mellom de to ulike fortellerne. Siden de forholder seg ulikt i fortellemåte, da de lever i to ulike landskaper. Signe har fortsatt en klimaaktivist i seg, og hun har ingen tanker om å slutte med det. David har ingen natur å kjempe for, da det eksisterer en melankolsk fortellerstemme her. Det viser til en sorg relatert til tapt natur, som kommer tydeligere til uttrykk i *Blå* sitt tidsaspekt.

Aaslestad poengterer at man alltid må finne fram til forholdet mellom «fortellehandlingen i forhold til historien» (1999, s. 112). Nyberg viser til at *Blå* inneholder «kun prolepser, der leseren møter David i framtiden» (2020, s. 30-31). Men jeg vil hevde at det er verdt å se på hvordan begge fortellingene strukturerer seg ved hjelp av tilbakeblikk, analepser.

Det er to ulike nåtidsplan i *Blå*, da begge fortellerne ser tilbake i analepser. Signe som både forteller fra seg selv som 70-åring, og som barn og ungdom. David som både forteller fra sin nåtid, i midten av 20-årene, og som ung i tiden før kollapsen. Leseren får innsyn i kollapsen av Davids samfunn ved analepser. I kortere og lengre tidsavstander, som gir en indikasjon på hva som skjedde og hvorfor David er på flukt. Stadige sprang tilbake i tid skaper inntrykk av at han lengter tilbake til livet som var før samfunnets kollaps. Gjennom en serie korte analepser får leseren mulighet til å forstå årsaken til Davids flukt, og hvorfor han og Lou ble separert fra resten av familien. Dette skaper en spenningskurve, da man stiller spørsmål ved hva som skjedde. Her eksisterer katastrofedelen av romanen, og leseren får innblikk i hva som skjedde før kollapsen av samfunnet. Hos Signe gir analepsene innblikk i den tapte naturen hjemme i Ringfjorden, hennes barndomstid og ungdomstid, relasjonen til hennes foreldre og ungdomskjæresten Magnus. Analepsene i fortellingen har her en spenningsfunksjon. Leseren får inntrykk av at det er en konflikt mellom Signe og Magnus, som bemerkes gjennom hele romanen, og man venter derfor på å få svar på hva som skjedde mellom de to.

Oppsummert er begge nåtidsfortellingene plotdrevet. Signes fortelling handler om å frakte isen til Magnus i Frankrike, og David vil finne ut hva som skjedde med Anna og August. Lundes aktive bruk av analepser i *Blå* skaper en spenning i romanen. Analepsene skildrer hvordan naturen har vært i livene til hovedkarakterene. Signes analepser viser til hvordan hun startet som ung og aktiv i ulike klimaaksjoner, David viser til hvordan livet var før kollapsen og hvordan tapet av de naturlige årstidene har skapt et ulevelig samfunn. Spenningen i romanen er derfor i tillegg knyttet til hvorfor Davids natur ble slik den er i nåtidsfortellingen. Videre er spenningen hos Signe relatert til at hun reiser ned til Frankrike med isboksene i båten. Leseren antar at de vil finne isboksene men det er usikkert hvordan det kommer til å skje. Slik er historien forutsigbar, da leseren forstår at Davids og Signes fortellinger vil flettes sammen.

Virkemiddelet «retoriske spørsmål» er sentralt for fortellemåten i *Blå*. Lunde lar både fortellerstemmene til Signe og David stille spørsmål i romanen. Måten spørsmålene stilles på kan tvinge leseren til å tenke over sosiale og politiske spørsmål. Leseren kan da ta stilling til Signes klimakamp og Davids opplevelse av å være en klimaflyktning når det oppstår slike retoriske spørsmål i teksten. Hos David kan dette retoriske spørsmålet åpne

opp for refleksjon. Knyttet til en episode hvor han og Lou er på vei tilbake til leiren etter en av sine turer til båten:

Vi var på vei til båten og var de eneste som gikk i den retningen, som gikk ut. Foran inngangen til leiren sto minst tjue mennesker som venta på å bli registrert. Som ville *inn*. Så mange hadde jeg ikke sett der før. Så mange, så skitne, så slitne. Og noen med merker av sot. De hadde kanskje flykta fra brann, som oss.

Hvor skulle de bo, alle sammen? (Lunde, 2017, s. 140).

Spørsmålet «Hvor skulle de bo, alle sammen?» kan være for å fremme et politisk poeng. Her settes det søkelys på økning av antall flyktninger i dagens samtid. Dette utdypes ved at Lunde har valgt å kursivere ordet *inn*, man legger ekstra merke til det (2017, s. 140). Leseren kan derfor undre seg sammen med David. Slik blir man revet ut av teksten til å reflektere over egen tid, og på alle flyktningene som ikke har noen steder å gjøre av seg på grunn av klima og krig. Her vil jeg derfor fastslå at *Blå* er en tendensroman siden de retoriske spørsmålene stiller kritiske spørsmål til samfunnet, og etterstreber endring.

Signe stiller et retorisk spørsmål da hun påpeker knatringen av helikoptrene når de frakter is fra fjellet ned til kaia:

Knatringen stiger og synker, [...]
Kanskje klager bygdefolket på dette, kanskje skriver de i lokalavisa, sutrer i leserbrevs form. For noe må de vel si, noe må de vel mene? Jeg har ennå ikke snakket med noen, ikke spurt, men nå reiser jeg meg for å gå i butikken (Lunde, 2017, s. 35).

Jeg forstår dette som et retorisk spørsmål «For noe må de vel si, noe må de vel mene?» (Lunde, s. 35) knyttet til at det ikke skal besvares, men heller vise til et poeng fra Signes side. Fra Signes synspunkt er det en selvfølge at de i bygda skal mene at det er galt å selge isen fra Blåfonna til rike land i Midtøsten. Slik blir Signe en forteller som kan få leseren til å tenke over hva det betyr for de lokale at naturen selges til andre land. Men måten spørsmålet stilles på gjør at leseren får sjansen til å undre seg over dette.

Lundes aktive bruk av retoriske spørsmål har to funksjoner i teksten både som fiksjon og som at det rettes til leserne, mottakerne. Begge utdragene fra Signe og David kan derfor etablere et `vi` mellom forteller og leser i teksten. David og Signe er begge førstepersonsforteller, som gjengir hendelser fra en intern synsvinkel, men i tillegg får de en mer implisitt ekstern synsvinkel. Ved å stille retoriske spørsmål som kan få leseren til å reflektere over sosiale og politiske spørsmål.

3.2 Sjangeren pastorale

Jeg har tidligere nevnt at jeg vil plassere *Blå* som en tendensroman, men vil påpeke at jeg leser *Blå* som, først og fremst, en pastorale. I analysen kommer jeg til å vise hvordan det kommer til syne i romanen. Relatert til pastoralens kjennetegn om orientering i tid, som sjanger på bakgrunn av at det er enkelte motiver som er framtreddende. Videre eksisterer det postpastorale sjangertrekk i *Blå*, dette kommer jeg også til å nærme meg i analysen. Siden Garrard hevder at pastoralen kan handle om ikke-menneskelig natur

som ikke lenger er håndterbar og varig, det postpastorale (2012, s. 53). Naturen i pastoralbegrepet er derfor ikke bare idyllisk og harmonisk, men også kraftfullt og nådeløst. Dette viser jeg med Garrards teori knyttet til pastoralen og tidsmessige orienteringer, som gir tre ulike sjangre innenfor pastoralen. Elegien ser bakover, utopien ser framover, og idyllen er i nåtiden, evig sykklisk nåtid.

Først vil jeg ta for meg Signe og Davids ulike skildringer av naturen. Her finnes det spor av den snille, idylliske og harmoniske naturen, eller den truende naturen, det sublime. Jeg kommer derfor til å ta for meg kontrasten mellom de to, og hvordan den postpastorale sjangeren kommer til uttrykk i *Blå*. Deretter analyserer jeg de tre tidsmessige aspektene ved pastoralbegrepet for å sammenligne David og Signe. Til slutt vil jeg ta for meg hvordan den stabile naturen skildres i de ulike landskapene. Jeg kommer til å konsentrere meg om noen bestemte naturelementer og forestillinger om naturen. Knyttet til havet og båten i Signes fortelling og forestillingen om en tapt natur i fortellingen om David.

3.2.1 Signe og havmotivet

I Signes fortelling er havet sentralt. Relatert til hvordan havnivået øker, da det kan være en metafor for hvordan vi mennesker står i fare for å drukne selv. Eidsvik et al., hevder at konsekvensene av klimaendringer er at isen smelter slik at havet øker i volum, dermed stiger havnivået (2019, s. 187). Issmeltingen er derfor en av årsakene til at havet stiger. I *Blå* nevnes det flere ganger at isen smelter og at isen selges til andre land (Lunde, 2017, s. 9, s. 10-11, s. 35).

Alle breer smelter, jeg vet det jo allerede, men likevel er det noe annet å se det. Jeg stanser, puster bare, isen ligger der fremdeles, men ikke der den pleide å være. Da jeg var liten, nådde breen nesten helt frem til fjellstupet hvor fossene forsvant ned, der hvor breen og fossene hang sammen. Men nå ligger breen høyt i dalsiden, det er langt, hundre meter, kanskje to hundre, mellom stupet og den blå tungen. Breen har beveget seg, som om den forsøker å komme seg unna, vekk fra menneskene (Lunde, 2017, s. 11).

Her skjer det en besjeling av naturen, som at «Breen har beveget seg, som om den forsøker å komme seg unna» (Lunde, 2017, s. 11). Det kan derfor tenkes at besjelingen handler om at breen og isen vil komme seg unna menneskene. En konkret skildring av at klimaendringene henger sammen med havstigningen. Her kan man se på isen og breen som den retoriske figuren «synekdoke» (Claudi, 2012, s. 169). Breen er en liten del av en helhet, havet og naturen i sin helhet, som er et bilde på denne helheten gjennom en nærhetsrelasjon. Slik er både hav- og ismotivet sentralt i *Blå*.

Samtidig relatert til salg av isen til land i Midtøsten: «Isen skal fraktes til ørkenlandene, oljesjeikens hjemsteder, og der skal den selges som om den var gull, hvitt gull, til de rikeste av de rike» (Lunde, 2017, s. 10-11). Signe dumper videre isen i havet: «Is som smelter, is som smelter i saltvann, jeg er med på det nå, en del av det som hele tiden foregår [...]» (Lunde, 2017, s. 60). I kombinasjon med at Signe synger Joni Mitchells' melankolske «River» (Mitchell, 1971; Lunde, 2017, s. 61). Oppsummert kan dette sende en pekepinn til økningen av havnivået som skjer på grunn av issmeltingen. Denne måten

å skildre naturen på kan relateres til Garrards pastoral om å formidle følelsene av tap og fremmedgjøring av naturen (2012, s. 44). Jeg vil konkret vise hvordan Garrards pastoral kommer til uttrykk hos Signe:

Innledningsvis kommer turistene for å se det fantastiske landskapet i Ringfjorden. Det som foregår i utdraget kalles en «blandet analepse». Den blandede analepsen handler om Signes beskrivelse av tapt natur hun selv husker:

Men turistene ser ikke Søsterfossene, eller Sønstebøs stø-
ler på fjellet, de er borte for lengst, og de kan ikke se elva
Breio, den forsvant aller først, lenge før båtene kom, lenge
før amerikanerne og japanerne dukket opp med sine telefo-
ner og kameraer og forlengede linser. Rørene, det som en
gang var elva, ligger under jorda, og skadene gravearbeidene
har påført naturen, er langsomt blitt dekket til av vegeta-
sjon (Lunde, 2017, s. 7).

Fortellingens nåtidssituasjon er at Signe kommer innover fjorden i båten Blå. I analepsen peker hun tilbake til den tapte elva Breio og hvor langsomt naturen har dekket over etter inngrepet i naturen. Signe forteller om de tapte fossene og stølene på fjellet som er utenfor fortellingens nåtidssituasjon. Leseren kan tenke seg til at avstanden fra nåtidsøyeblikket, Signe som seiler innover fjorden i Blå, til der analepsen innholdsmessig skjer, der hvor fossene, stølene og elva eksisterer, er ganske langt tilbake i tid. Relatert til hvordan vegetasjonen har dekket til rørene som ligger under jorda. Leseren inviteres slik til å stille spørsmål ved hvorfor dette har skjedd.

Senere i fortellingen befinner Signe seg i en storm på vei sørover til Frankrike:

Stormen river i båten, en voldsom støy, riggen skjelver. Jeg
er så sliten, legger armene på kartbordet, lener hodet på dem,
bare et øyeblikk, hvile et øyeblikk, men det kan jeg ikke, for
jeg hører hvordan vannet trenger inn, omringer båten, ikke
bare under den, men det slår over dekk, strømmer fra him-
melen, og det renner inn, overalt lyden av dryppende vann (Lunde, 2017, s. 134).

Signe kjemper for å holde båten flytende: «vannet trenger inn, omringer båten, ikke bare under den, men det slår over dekk, strømmer fra himmelen» (2017, s. 134). Igjen ser vi elementer av fortelleteknikken «stream of consciousness» (Aaslestad, 199, s. 109): «river i båten, en voldsom støy, riggen skjelver» (Lunde, 2017, s. 134). Tankestrømmen, som syntaksen skaper, bygger opp de råe naturkreftene som uhåndterbare for subjektet. Signe beskriver hvor nådeløst havet er, det «strømmer fra himmelen, og det renner inn, overalt lyden av dryppende vann» (Lunde, 2017, s. 134). Signe er vant til å ferdes på havet. Hun vet at havet er ubarmhjertig, og at mennesker ikke alltid kan overleve naturens krefter.

Likevel, etter møtet med det nådeløse havet, takker Signe naturen for at vinden geleider henne og båten i riktig retning. Når stormen er over, kan vi lese: «Takk vind, takk hav. Nå kan jeg endelig sette kursen mot den Engelske kanal» (Lunde, 2017, s. 194). Det eksisterer altså både en harmonisk natur, Signe som takker vinden, og en uhåndterbar natur, som stormen Signe befant seg i, i fortellingen. Det som skjer mellom Signe og

havet er et konkret eksempel på Burke's begrep om det sublime og Garrards teori om det postpastorale. Garrard hevder at naturen ikke lenger er estetisk, innbydende og vakker (2012, s. 53). Man fokuserer på plasser, i litteraturen, som ikke er estetisk attraktive, og at ikke-menneskelig natur ikke lenger er håndterbar og pen, det sublime (Garrard, 2012, s. 48). Her skildres det en type pastorale som ikke bare er harmonisk, men som bærer preg av en natur som er kraftfull og nådeløs, som den sublime naturen. Slik eksisterer det postpastorale i *Blå*, da dette står i lys av Burke sitt begrep det sublime. Naturen kan være vill og truende, men samtidig idyllisk og vakker (Burke, 2005, s. 206). I *Blå* skildres det derfor en type pastorale som ikke bare trenger å være harmonisk, men bære preg av noe kraftfullt og nådeløst.

3.2.2 Davids tapte natur

David og Lou er på vei tilbake til leiren som er nåtidsfortellingen. Videre introduseres leseren for en analepse, da David tenker tilbake til byen Argeles hvor han og familien bodde. David husker hvordan turistene kom og dro hver eneste sommer og hvordan de «Solte seg brunsvide på stranda. Før de tok med seg strandmattene og hattene og solkremlukta og dro sin vei» (Lunde, 2017, s. 85). Det er vanskelig å vite tidsavstanden for analepsen, men leseren forstår at det er noe som har skjedd tilbake i tid. Relatert til hvordan David reagerer på passbildet sitt, kan det derfor være slik at analepsene skjedde for en stund siden. David påpeker at han ser så tjukk ut:

[...]

var det meg? Så runde kinn, nesten tjukke. Hadde kameraet forvridt ansiktet mitt?

Nei, det var bare sånn jeg var den gangen. Rund, ikke tjukk, i godt hold, bare.

Eller kanskje egentlig normal. Kanskje var det sånn vi alle så ut før (Lunde, 2017, s. 23).

Turistene sluttet å komme til Argeles «Men de siste åra hadde ikke turistene kommet. Det var en kran som ble skrudd igjen. De forsvant. Og jeg ville forsvinne selv» (Lunde, 2017, s. 85). David beskriver overgangen fra den varme sommeren til et Argeles som ikke lenger er levelig:

Så fort alt kan gå. Den ene dagen våkner du til lyden av vekkerklokka, spiser frokost, går på jobb, krangler, ler, elsker, vasker opp, bekymrer deg for om kontoen blir tom før måneden er omme ... du tenker ikke på at alt du har rundt deg, bare kan bli borte. Selv om du hører at verden er i endring. Selv om du ser det på gradestokken (Lunde, 2017, s. 86-87).

Leseren blir her, møtt med en David som henvender seg til et 'du', hvor han forteller strukturert om et hendelsesforløp: «av vekkerklokka, spiser frokost, går på jobb, krangler, ler, elsker, vasker opp, bekymrer deg for om kontoen blir tom før måneden er omme» (Lunde, 2017, s. 87). Her tiltaler David leseren hvor han skildrer en hverdag som er gjenkjennelig for 2020-tallsleseren. Fortellingen inviterer slik leseren til å identifisere seg med Davids før-katastrofale verden. Leseren får oppleve Davids indre monolog. Som skildrer hvordan det daglige livet hans var, før naturen endret seg til en ustabil natur. Slik oppstår kontrasten fra det idylliske strandlivet til varmen som stiger i byen.

Analepsen viser oss at noe har skjedd i livet til David, hans hverdagsliv eksisterer ikke lenger. Derfor befinner han og Lou seg på flukt: «du tenker ikke på at alt du har rundt deg, bare kan bli borte» (Lunde, 2017, s. 87). Leseren forstår at varmen er grunnen til at David og Lou har mistet sin hverdag: «Selv om du ser det på gradestokken» (Lunde, 2017, s. 87). Det kan knyttes til elegien i pastoralbegrepet hos Garrard og den tidsmessige forskjellen mellom fortiden, idyllen, og nåtiden, det som har falt (2012, s. 38-39). Det handler om å se tilbake til en svunnen tid med en følelse av nostalgi (Garrard, 2012, s. 42). David er tydelig preget av å savne hverdagen. Han har hjemlengsel. Som eksisterer i begrepet «nostalgi» som er «hjemlengsel», og hvordan det skapes en «lengsel» til hva som har vært og fra «tidligere tider» (NAOB, s.v. «nostalgi», lest 25. februar). David beskriver videre at flammene «har nådd fram til byen, til huset ditt, til senga di, til dem du er glad i» (Lunde, 2017, s. 87). Dermed skapes det en spenning i hva som hendte med David, og hvorfor han og Lou har mistet Anna og August.

Her skjer det, i likhet med Signe, et postpastoralt sjangertrekk, som handler om hvordan den idylliske naturen omgjøres til en ustabil og uforutsigbar natur. I lys av pastoralbegrepet så skildres den stabile naturen, om årstiden sommer, og hvordan turistene koser seg på stranda i varmen. Skjult under solhattene og beskyttet av solkrem. Dette kan problematiseres. Som sitatet fra Garrard viser om at pastoralen formidler følelser av tap og fremmedgjøring av naturen, knyttet til den industrielle revolusjonen (2012, s. 42). Da kan denne pastoralen, som vises hos David, med det turistskapte landskapet, illustrere følelsen av tap og fremmedgjøring av naturen. Stranden er skapt for å fremme turisme. Her kan det være et stikk til hvordan nordmenn bestiller flyturer til varmere strøk for å nyte sommeren. For å oppleve det været som nordmenn mener er attraktivt. Det været man konstant vil ha, men som ikke er det beste for naturen.

3.2.3 Pastoralen som idyll, utopi og elegi i *Blå*

Pastoralbegrepets tre orienteringer i tid (Garrard, 2012, s. 42) er å finne hos både Signe og David. I en sammenligning av Davids og Signes forhold til landskapene så har de begge innslag av analepser som ser tilbake til en svunnen tid. Dermed oppstår den første orienteringen av pastoralen i tid, elegien. Elegien ser tilbake på en svunnen tid med en følelse av nostalgi (Garrard, 2012, s. 42). Nostalgien er for det første knyttet til den romlige forskjellen mellom byen, det upersonlige, og landet, det fredfulle (Garrard, 2012, s. 38-39). For det andre henger den sammen med en tidsmessig forskjell mellom fortiden, som fremstilles som en idyll, og nåtiden, som representerer et fall (Garrard, 2012, s. 38-39). Elegien foregår hos David når han tenker tilbake til hvordan han savner livet med sin familie, spesielt Anna. «For Anna *hadde* alltid vann. Hun husket alltid på å ta med en ekstra flaske. Til ungene. Til oss. Men nå satt vi her, uten Anna, uten vann, bare Lou og jeg» (Lunde, 2017, s. 149). Det skjer en sørgesang både over tapet av Anna og et hverdagsliv der de hadde tilgang på vann. Hos Signe tar elegien form som stadige sprang tilbake til hvordan fjorden har sett ut med elva Breio og Søsterfossene (Lunde, 2017, s. 7). Signes nostalgiske følelse skjer i forhold til sorgen over naturtapet i egen hjembygd. Det er derfor en likhet mellom Signe og Davids tidsmessige forhold til pastoralen, da begge to opplever en type «hjemlengsel» (NAOB, s.v. «nostalgi», lest 25. februar). Dette kan relateres til elegiens sjangertrekk som handler om melankolien og sorgen (Vassenden, 2018, s. 131).

Den andre orienteringen av pastoralen i tid er ifølge Garrard «idyllen» som relateres til at man feirer en rik tilstedeværelse. Det å være tilstede i nåtiden, og returnere til hva naturen betyr for menneskene, gir naturen betydning (Garrard, 2012, s. 39 & 42). Idyllen oppstår hos David når han og Lou finner båten som gir de håp og en pause fra livet i leiren hvor de gleder seg til å dra ut til båten og «celebrates a bountiful present» (Garrard, 2012, s. 42). Etter at de har funnet båten så forankres båten som noe positivt, det gir håp hos David. Båten blir deres fristed i romanen «Til båten igjen, det eneste stedet vi fikk fri fra alt sammen» (Lunde, 2017, s. 240). Videre er det her de fantasierer om at regnet skal komme en dag og at de vil seile ut til nye land. Båten blir et symbol på at nåtiden rommer frihet og nye muligheter. Båten er symbolet på nåtidens «bountiful present» (Garrard, 2012, s. 42) og spiller en sentral rolle i fortellingens idyll.

Båten blir i tillegg et symbol på idyllen hos Signe når hun takker båten for hjelpen under stormen (Lunde, 2017, s. 193). Båten knytter slik Signe og Davids fortellinger sammen, og gir Lou og David håp. Både hos David og Signe kan båten relateres til skipet som kulturelt symbol, da Biedermann & Larsen hevder at symbolet for skip er «ferden gjennom livet» som skal lede «til evig liv» (1992, s. 342). Signe bærer med seg isen i båten Blå, og bokstavelig talt tar med seg livet, siden hun redder David og Lou med isboksene (Lunde, 2017, s. 350). Her blir Signes følelser for båten uttrykt eksplisitt ved «stream of consciousness». Slik kan leseren få en forståelse for hvor viktig båten er for Signe, og at hun feirer en rik tilstedeværelse:

Blå, min Blå, tenker jeg med ett, du reddet meg da jeg ikke kunne redde meg selv, du tok over da jeg ikke orket mer. Men så rister jeg det av meg, fnyser for meg selv, maken til sentimentalitet, det er bare en båt, aluminium, plast og glassfiber, tre og tau, jeg er skipper, det er et fag, dette her, jeg ville aldri klart meg hvis det ikke hadde vært for et helt liv med erfaring (Lunde, 2017, s. 193).

Det siste tidsaspektet i pastoralen er «utopien» som relateres til det proleptiske. Man ser framover til en forløst framtid – «looks forward to a redeemed future» (Garrard, 2012, s. 42). Utopien foregår hos David og Lou når de forestiller seg livet på havet, og en fiksjonsverden der det regner, dette kan være en prolepse i *Blå*: «Det er aldri stille. Det plasker. Spruter. Drypper. Renner. Dagene går. Vi sovner og våkner til lyden av regn mot taket» (Lunde, 2017, s. 362). Hos Signe eksisterer utopien på hennes ferd over Nordsjøen ved synet av en oljerigg: «Hva om de sa nei, alle sammen, nektet å arbeide, innførte streik? Bare en eneste uke ville ha hjulpet, bare en dag ville ha hjulpet, to millioner fat mindre opp og ut i naturen» (Lunde, 2017, s. 127). Signe forestiller seg en utopisk verden der alle ville ha nektet å bære etter olje for å hjelpe naturen. Dette retoriske spørsmålet stilles slik at leseren tvinges til å tenke over sosiale og politiske spørsmål. For hva hadde skjedd om alle hadde streiket? Både hos Signe og David vises begrepet «utopi», da det beskrives som en fremtidig verden som er «fullkommen» og en «lykketilstand som ikke kan realiseres» (NAOB, s.v. «utopi», lest 25. februar). Sitatet viser her at leseren kan tenke seg til at David og Signes framtidsdrømmer kan være uoppnåelige. Hos David så vet leseren at det ikke har regnet på over fem år (Lunde, 2017, s. 301). Man kan anta at det mest sannsynlig ikke vil regne. Samtidig er denne utopien med på å skape en spenning i fortellingen, da leseren gjerne vil at det skal regne. Håpet er slik tilstede i romanen. Hos Signe er det videre vanskelig for leseren å

forestille seg at alle ville ha sagt nei til jobbene sine til fordel for klimaet. Slik er utopien tilstede i begge fortellingene. Jeg vil derfor påpeke at orienteringen av pastoralen i tid er tilstede hos begge fortellerne i romanen.

3.2.4 Postpastorale - brist i den stabile naturen?

I pastoralen er forestillingen om den stabile og idylliske naturen sentral. Jeg forstår at den stabile naturen er de faste årstidene vinter, vår, sommer og høst, samtidig som at det handler om naturen som alltid har vært der. Knyttet til at fjell og fjorder har ligget uberørt på samme plass. Det bestandige landskapet, som man alltid kan holde fast ved. I lys av Garrards pastoralbegrep har bygda til Signe typiske kjennetegn på det stabile og idylliske, relatert til det bestandige som eksisterer i landskapet:

Hver eneste vinter vokste breen, den samlet på snø, hver vinter vokste den som den skulle, og hver sommer smeltet den, lekket, slapp løs dråper, dråper som ble bekker, de fant veien nedover, drevet av tyngdekraften, bekkene samlet seg, ble fosser, elver (Lunde, 2017, s. 5).

Signes beskrivelse av breen Blåfonna gir et inntrykk av en stabil og harmonisk natur «hver vinter vokste den som den skulle, og hver sommer smeltet den» (Lunde, 2017, s. 5). En tydelig årstid utspiller seg, vinteren og sommeren, årstidene forholder seg som normalt, som en del av den harmoniske og stabile naturen. Men samtidig bemerker Signe at varmen har kommet til Ringfjorden før den skal:

[...] har virkelig prøvd, gjennom hele livet har jeg kjempet, men jeg har vært nesten alene, vi har vært så få, vi er så få, det har ikke nyttet, alt vi snakket om skulle skje, har skjedd, varmen har allerede kommet, ingen hørte (Lunde, 2017, s. 61).

Videre blir denne ustabile naturskildringen knyttet til at pollensesongen kommer tidligere «Isen ligger ikke lenger på vannene, den fryser ikke lenger om vinteren, pollensesongen startet allerede i januar, isen regner bort, verden dekkes av rennende vann» (Lunde, 2017, s. 61). Derfor er det hint av en ustabil natur. Slik spår Signe at været blir varmere, noe som har skjedd hos David i 2041.

Davids landskap blir beskrevet som tørt og støvete. Langt fra fjorden som Signe befinner seg i, med stabil og harmonisk natur. Landskapet sammenlignes med «rynkete som gammelmannshud» (Lunde, 2017, s. 289) og at landskapet «knapt hadde sett regn på fem år» (Lunde, 2017, s. 301). Naturen forholder seg ikke til de stabile årstidene, men består av en konstant varme, uten årstidsskifter. En evig sommer. «Det og tørken. Den var vår flom. Ustoppelig. Først het det toårstørke, så tre år, så fire. Dette var femte året. Sommeren virka uten ende» (Lunde, 2017, s. 25). Videre kan dette knyttes til at naturen ikke lenger er estetisk, innbydende og vakker, altså den postpastorale naturen (Garrard, 2012, s. 53). Slik kan pastoralens idylliske side representere det postpastorale. Siden Garrard hevder at pastoralens grunnmur er den stabile naturen, som en motpol til den forstyrrende endringen i menneskelige samfunn (2012, s. 63). Fra dette perspektivet kommer det sublimе inn (Garrard, 2012, s. 48). Slik eksisterer det sublimе hos Davids natur, da tørken og varmen tar overhånd, og gjør naturen ulevelig. Den postpastorale naturen.

Utdragene fra både Signe og David er konkrete eksempler på hvordan pastoralen og det postpastorale kommer til uttrykk i romanen. Signes skildringer av naturen viser en harmonisk og stabil natur med årstidsskifter, men samtidig til en varme som kommer tidligere hvert år. Davids skildringer viser en ustabil og uhåndterbar natur, som gjør jorda til et ulevelig sted. Den stabile naturen som eksisterer i *Blå* er derfor motstridende.

3.3 Dyremotivene i *Blå*

I denne delen av analysen skal jeg ta for meg antropomorfismen knyttet til Signes møte med hvalen. Deretter zoomorfismen relatert til Signe og David. Jeg kommer derfor til å ta for meg hvilke forhold som eksisterer mellom menneskene og dyrene i *Blå*.

3.3.1 Antropomorfisme - Hvalen

I *Blå* er det ikke gjennomgående bruk av antropomorfisme, da det heller er fokus på at dyrene 'bor' enkelte steder som eksempelvis i elva Breio og ved elvebredden (Lunde, 2017, s. 6; s. 76-77; s. 82). Derfor har jeg valgt utdraget under, fordi jeg synes det ga mest i lys av teorien om antropomorfisme. Signe befinner seg på havet fra Norge til Frankrike, hun blir oppmerksom på en hval som nærmer seg:

En lyd, høy og sugende, jeg snur meg fort mot babord, og der er den, om lag femti meter unna båten står en høy stråle opp av vannet. Hvaler synger, har sitt eget språk, men sangen høres ikke her oppe, bare denne underlige, nesten mekaniske lyden av vannet som sprutes opp av pustehullet.

Den blåsvarte ryggen kommer nærmere, siger mot båten, den er lang, herregud, så lang, kanskje tjue meter, det dobbelte av Blå, en finnhval, det må være en finnhval, den nest største arten etter blåhvalen, forekommer i alle farvann, jeg har sett hval før, men aldri så stor, aldri så nærme (Lunde, 2017, s. 267).

Her kan hvalen være en antropomorfisme gjennom måten Signe beskriver hvalen sitt nærvær på: «Hvaler synger, har sitt eget språk» (Lunde, 2017, s. 267). Hvalen som synger, og at de har et eget språk, er også aktiviteter som mennesker gjør. Dette viser til nærheten mellom menneskene og dyrearten hval, da hvalsang ofte brukes som uttrykk for lyder hvalen lager. Videre beskrives hvalens møte med Blå:

[...] Eller kanskje er det hvalen som tar meg, drar meg under, lenge før jeg har rukket å bli kald, kaster meg rundt, leker med meg, en hjerteløs lek drevet av et dyrs uforståelige impulser, og det er ingen her som kan redde meg (Lunde, 2017, s. 268).

Signe har mange tanker rundt hvor lett hvalen kan velte henne og båten overende, da hun tror hvalen har kommet til overflaten for å «leke» med båten. Hun er redd for at hvalen skal kante båten «som med vilje, som om den leker seg med båten, og ganske riktig, nå kommer den opp på styrbord side, jeg skvetter igjen av den intense pustelyden» (Lunde, 2017, s. 268). Episoden gir assosiasjoner til *Moby Dick* og den hvite hvalen (Melville, 1851). Videre til Jonas i hvalfiskens buk, en bibelsk referanse, til fortellingen om Jonas som «var i fiskens buk i tre dager og tre netter» (Biedermann &

Larsen, 1992, s. 176). Hvalen er et kulturelt symbol. Ifølge Biedermann & Larsen symboliserer den «oppstandelsen fra de døde» (1992, s. 176). Redselen til Signe forsvinner, da hun får en følelse av at hvalen vil 'kjærtegne' henne og Blå: «Den svømmer vekk fra meg, men gjør en sving, tilbake til meg, sklir gjennom vannet langs båtens skrog, som om den vil komme helt inntil, kjærtegne båten, men rører den aldri, og langsomt ebber redselen min ut» (Lunde, 2017, s. 268-269). Redselen minker enda mer, da hun tenker på at hvaler ferdes i «par eller grupper» fordi de venter på hverandre, og at hvalene er en art som holder seg til flokken sin (Lunde, 2017, s. 269). Det å forholde seg i par eller grupper er en egenskap som både mennesker og dyr deler. Begge er flokkdyr. En slik tankegang gjør at Signe ikke er redd for at hvalen skal skade henne: «langsomt ebber redselen min ut» (Lunde, 2017, s. 269). Jeg tolker det slik at Signes redsel forsvinner fordi antropomorfismen fjerner avstanden mellom Signe og hvalen. Mennesker og hvaler er like i adferd.

Møtet med hvalen har fått Signe til å reflektere over egen tilværelse i forhold til hvalen og resten av artene på jorda. Møtet med hvalen har gitt henne et nytt syn på livet:

[...] Jeg er et kryss på
et kart, en prikk på en overflate, ubetydelig, nesten usynlig,
slik vi alle er, for på avstand, ovenfra, forsvinner hver og en av
oss, fra verdensrommet er det vannet man ser, havet, skyene,
dråpene som gir jorda liv, den blå kloden, ulik alle andre pla-
neter vi kjenner til, like ensom i universet som hver og en av
oss her nede.

Du må bli, kjære hval, du må bli her hos meg, bare bli (Lunde, 2017, s. 269).

Signe skifter holdning fra starten av utdraget. I starten viser hun redsel ovenfor hvalens kraft. Men etterhvert kunne hun gjerne tenkt seg å ha hvalen tilstede. Signe sammenligner seg selv med hvalen. Hun reflekterer over det å være alene, og hvordan hun alltid har vært det: «Det er bare meg, meg og overflaten. Jeg har i perioder av livet tenkt at jeg har hatt en flokk, Eidesdalen, Alta, Narmada, men egentlig har det bare vært meg, alene, nå og alltid» (Lunde, 2017, s. 269-270). Hun ser på hvalen som en del av seg selv, da hun overfører sine egne følelser over til hvalen. Og at hvalen bare dro «uten forvarsel» (Lunde, 2017, s. 269) noe hun selv gjorde mot ungdomskjæresten Magnus.

Hennes menneskelige følelser som ensomhet og adferd, å dra uten forvarsel, overføres til hvalen. Det skaper et bånd mellom de to. Signe projiserer sine følelser over til hvalen, som er kjernen til Buell's antropomorfisme, da det skjer gjennom projeksjon og personifikasjon (1995, s. 217-218). Dette står i lys av teorien om personifikasjon som handler om at abstrakte størrelser, i dette tilfellet hvalen, får menneskelige egenskaper. Siden begrepet besjeling handler om å overføre «menneskelige handlinger, tanker, følelser, stemninger eller lignende til noe ikke-menneskelig» (Claudi, 2012, s. 38). Buell viser til at personifikasjonen kan gi et økosentrisk standpunkt, som handler om «ethics of care» (Buell, 1995, s. 218; Furuseth & Hennig, 2023, s. 58). I tillegg påpeker Buell at «ethics of care» kan føre til at man tar vare på naturen som hjelper menneskene å respektere naturens annerledeshet (1995, s. 218). Her tenker jeg at den antropomorfiserte hvalen blir skrevet om på en kjærlig og ømfintlig måte (Buell, 1995, s. 190). Dette er kjernen av det Buell fremmer om Burroughs antropomorfisme, om hvordan man bør nærme seg naturen på en slik måte (Buell, 1995, s. 190).

I utdraget gjør personifikasjonen at Signe og hvalen likestilles. Signe overfører konsepter av hennes menneskelige adferd over til hvalen. Antropomorfismen av hvalen er en økosentrisk overføring av menneskelige egenskaper til hvalen. Gjennomført på en slik måte at dyrearten beholder sin egenverdi som står i lys av Garrards teori (2012, s. 157-158). Antropomorfismen, som Lunde har brukt, viser til likheten mellom mennesket, Signe, og dyret, hvalen, som gir en økosentrisk holdning til naturen. Utdraget viser hvordan Signe ser på seg selv som en del av et større geologisk økosystem. Hun vil at hvalen skal bli hos henne for å dempe ensomheten.

3.3.2 Zoomorfisme

Signe og Magnus diskuterer at Søsterfossene skal legges i rør, under dialogen mellom dem skjer det en zoomorfisme av Signe selv: «jeg ønsket plutselig at jeg var høyere, for han så på meg, på hissigheten min, som om han brått syntes det var noe underlig ved den. Som om jeg var et rart og ikke spesielt tiltalende dyr» (Lunde, 2017, s. 213). Her eksisterer det en zoomorfisme av Signe. Siden hennes respons på Magnus sine uttalelser, om at han synes menneskene har rett til å lage kraftverk, gjør at hun reagerer som et dyr. Signe blir et lite «tiltalende dyr» (Lunde, 2017, s. 213) som kan relateres til hvordan dyr reagerer når det er noe de ikke liker. Zoomorfismen er et virkemiddel som kan vise til at Signe muligens føler seg fanget av all utbyggingen av naturområdene i Ringfjorden. Hun reagerer med sinne.

Under den videre demonstrasjon, mot at Søsterfossene skal legges i rør, blir faren til Signe, naturforskeren Bjørn, sammenlignet med en bjørn. Bjørn tar i mot en gruppe menn som kommer for å stoppe demonstrasjonen: «Pappa tok vennlig imot dere, som han tok imot alle som kom. I sin store, mørkegrønne anorakk, med tykk genser under, så han større ut enn før, for første gang kledde han navnet sitt, Bjørn» (Lunde, 2017, s. 307). Jeg forstår dette som en zoomorfisme knyttet til dyrearten bjørn. Bjørn blir beskrevet som «større» enn han hadde sett ut før (Lunde, 2017, s. 307). Det kan derfor tenkes at Bjørn blir symbolet på bjørnen som en mektig dyreart. Spesielt i konteksten knyttet til at han demonstrerer for å verne om naturen og artene som bor der. Dyret bjørn kan relateres til den norrøne guden Odin som forvandler seg til en bjørn, ved å ta på seg et «bjørneskinn» før han går ut i krig, som er Biedermann & Larsen sin symbolske betydning av «bjørn» (1992, s. 43). Zoomorfismen kan tolkes som at Bjørn er der for å bevare naturen for dyrene, men samtidig for menneskene. Siden han påpeker at han demonstrerer «For barna våre. For barnebarna. Fossene skal være evige. Det vil også ødeleggelsen være» (Lunde, 2017, s. 309). Som viser at han er der for å bevare naturen for menneskene også.

Både Signe og Bjørn fremstilles med dyreegenskaper i situasjoner knyttet til beskyttelse av naturen. De dyrelignende egenskapene som Signe og Bjørn får gir teksten en sterkere relasjon til dyrenes situasjon. Bjørn som en sterk bjørn, leder av demonstrasjonen, og Signe som blir rasende når Magnus viser støtte til utbyggingen av Søsterfossene. Deres adferd oppstår når de skal beskytte naturen, og slik fremmes det en økosentrisk holdning til naturen. I tillegg får både Signe og Bjørn de dyrelignende egenskapene som minner om dyrenes reaksjon når de vil beskytte seg. Samtidig så nevner Bjørn at han også er der for menneskene. Zoomorfismen viser derfor til en balanse mellom en økosentrisk og antroposentrisk holdning.

En annen relevant zoomorfisme skjer av Lou og David. Zoomorfismen knyttes til dyret hund når de spiser mat som Lou har stjelt fra lageret i leiren: «Nok en gang delte vi tyvgodset hennes. Og heller ikke i dag klarte jeg å si noe. Var for sulten. Glefsa maten i meg, som en hund. Vi var hunder, alle sammen» (Lunde, 2017, s. 280). David nevner at han har lært henne å ikke stjele «Men så hadde hun likevel stjålet igjen, fordi sulten styrte tankene. Overdøva alt. Og jeg. Jeg hadde uansett ikke noe jeg skulle ha sagt. Bikkjefaen» (Lunde, 2017, s. 280). David og Lou er i et samfunn som tvinger de til å oppføre seg som dyr for å få i seg mat. Jeg forstår det slik at måten Lunde sammenligner David og Lou med hunder på ikke er tilfeldig. Det kan relateres til hvordan løshunder går rundt og spiser det de finner på gata. Nettopp dette må David og Lou gjøre for å overleve. I lys av Biedermann & Larsen så knyttes hundesympolet seg til «Ragnarokk» og «verdens undergang» (1992, s. 173). Lest symbolsk, kan fremstillingen av Lou og David som hunder derfor være et bilde på at den verdenen Lou og David befinner seg i, er på vei til verdens undergang.

Denne sammenligningen med hunder blir gjort senere i romanen. David, Marguerite og Lou flytter inn i huset ved siden av båten:

Hunder opplever tid annerledes enn mennesker. For dem er hver dag flere uker, maurens dager er enda lengre. Slik tenkte jeg, slik tenkte vi, slike ting sa vi til hverandre. Marguerite og jeg (Lunde, 2017, s. 347).

De kan ikke tenke mange uker fram i tid, men tar dag for dag. Mennesker er ikke mindre sultne enn dyrene. I en verden med lite mat er tidsperspektivet likt for både mennesker og dyr. Lundes bruk av zoomorfisme viser hvordan mennesker og dyr er like i adferd spesielt når det kommer til å dekke vitale behov, som sult.

3.3.3 Sammenligning - Signe og Davids zoomorfisme

Det eksisterer likheter mellom Signe og Davids zoomorfisme. I Davids fortelling brukes zoomorfismen til å vise hvordan de lever i en apokalyptisk verden som får de til å oppføre seg som hunder. David hevder selv at hans verden er «tømt for mennesker, for dyr, for insekter, for planter. Snart ville til og med de største trærne dø, til tross for de dype røttene. Ingenting kunne overleve dette» (Lunde, 2017, s. 149). David og Lou har lik adferd med dyrene når de dekker sine grunnleggende behov. Jeg forstår at Lou og David er lik hunden i oppførsel, da det er en menneskelig måte å være på. Mennesker vil spise hva som helst om de er sultne nok. Det er ikke bare relatert til adferd som hunder har, slik er dyr og mennesker vevd sammen. Det skjer i Signes fortelling, da zoomorfismen viser hvordan Signe og Bjørn får dyrelignende adferd når de beskytter naturen. I begge fortellingene viser det derfor til hvordan zoomorfismen egentlig er egen antropomorfisme av menneskers adferd. Ifølge Garrard hevder Gray at zoomorfisme egentlig er vår egen oppfatning av dyrene, og dermed er det vår egen menneskelige adferd som vi zoomorfiserer, ikke dyrenes (2012, s. 161-162). Garrards zoomorfisme er menneskenes egen måte å zoomorfisere oppfatning av dyrene på (2012, s. 161-162). Slik vil jeg hevde at zoomorfisme handler om å fremme hvordan dyrenes og menneskenes adferd henger sammen. Zoomorfismen i *Bla* gir en økosentrisk holdning til andre levende vesener i teksten. Mennesket har ikke en verdimelessig forrang. Dyr og mennesker representeres som likestilte. Dette funnet er interessant, da det står i lys av hvor omdiskutert antropomorfisme og zoomorfisme er i litteraturen knyttet til Buell

(1995) og Garrard (2012). Gjennom analysen viser jeg til at det er en egenverdi av naturen som kommer til syne, og at det er en balanse mellom en økosentrisk og antroposentrisk holdning. Videre er barnekarakteren sentral i *Blå* som kan gi indikasjoner på den kritiske dimensjonen i romanen.

3.4 Barnekarakteren – Lou, romanens kritiske røst

Jeg vil hevde at Lou kan være den kritiske stemmen i romanen. Tidligere forskning som Furusetth har gjort på karakteren Lou hevder at hun er et «robust» og «realitetsorientert barn» lik de voksne (2021, s. 101). I tillegg løfter Furusetth fram båt-leken som en fantasi som gjør at de, David og Lou, ikke gir opp. Denne leken holder de i «skjerpet beredskap» slik at de vet hva de skal gjøre om regnet kommer (Furusetth, 2021, s. 101). Jeg vil påpeke at Lou er romanens kritiske stemme, da hun stiller spørsmål til fordeling av naturressurser.

Lou er et undrende barn, som elsker å stille faren sin spørsmål, hun spør om hvordan noen kan eie vann:

«Det er mye større enn hele Frankrike ... det er nok vann der til at hele verden kunne klart seg på det.»
«Oi.»
«I to hundre år.»
«Oi!»
«Ja. Oi.»
«Hvem eier det?»
«Jeg veit ikke ... det er vel de som eier bakken over.»
«Men noen eier det?»
«Jeg tror det.»
«Hvordan kan noen eie vann?» (Lunde, 2017, s. 145-146).

Her informerer David Lou om vannlandene som de vil dra til. Dette gjør at Lou åpner opp for kritisk refleksjon. For hvordan er det slik at noen kan eie vann, når alle egentlig bør ha tilgang på vann? Dette retoriske spørsmålet får leseren til å undre seg over hvordan vann kan være noe som kan «eies».

Lou er en karakter som tvinger David til å bli kjent med de andre menneskene i leiren, som Francis og Marguerite. Hun snakker blant annet til Marguerite om båten de har funnet og at hun gleder seg til å leke med den (Lunde, 2017, s. 125). Dette er en del av barnet som nyskapende og uredd for å snakke med nye mennesker. Etter at de har funnet båten, så skaper det et håp hos David. Båten blir et tydelig tegn på at det er deres fristed i romanen: «Vi kan bli her, Lou og jeg, vi kan leke. Vi kan leke så mye, leke så hardt at alt annet forsvinner» (Lunde, 2017, s. 291). Her er båten igjen et symbol på friheten som skapes ved fantasien og håpet om at båten skal ta de videre til en plass hvor de finner vann (Lunde, 2017, s. 242).

Lou vokser opp i en annen verden enn David. Det tvinger henne til å leve på en annen måte. Lou har blitt trent opp i å ta vare på seg selv og sine, det kommer også fram når hun har stjelt mat fra lageret i leiren til seg selv og David (Lunde, 2017, s. 280). David har vokst opp i et sivilisert samfunn med normer og regler som man må forholde seg til. Lou tar ikke hensyn til dette, hun må overleve. Videre er Lou en avgjørende karakter.

Siden det er hun som til slutt finner de blå plastboksene som er deres redning (Lunde, 2017, s. 350). Dette skaper håp i romanen, og de, David og Lou, leker «leken om regnet» (Lunde, 2017, s. 361). De leker at det begynner å regne og at de drar ut mot kysten. Her kommer de til slutt fram til det som lukter salt og er deres hjem, havet (Lunde, 2017, s. 364). Dette avslutter Maja Lunde *Blå* med. David og Lou drømmer om å endelig komme fram til havet og hjemmet deres. I tillegg er Lou virkelighetsorientert, da hun ser gjennom Davids skuespill. Lou sier «Jeg hater deg. Jeg skulle ønske du var død! Akkurat som August! Akkurat som mamma!» (Lunde, 2017, s. 292-293). Hun er et sterkt barn som har sett gjennom håpet til faren og ser virkeligheten: «Hun hadde sagt alt» (Lunde, 2017, s. 293).

Lou blir derfor en viktig karakter som bringer med seg positive hendelser og er den kritiske røsten i romanen. Hun blir kjent med de ulike menneskene i leiren, som gjør at David holder motet oppe. I lys av dette representerer hun Lundes typiske barnekarakterer. Dette hevder Furusest, da Lundes romaner viser barn som er «like handlekraftige og slagferdige som pensjonistene. Det gir håp for framtiden» (2021, s. 101). I tillegg så forholder Lou seg både kritisk og stiller spørsmål ved forvaltning av naturressurser, og har dermed en sentral funksjon i å formidle romanens budskap.

3.5 Oppsummerende refleksjoner

De narratologiske trekkene i romanen skaper en kompleks fortellerstruktur. Med ulike fortellestemmer knyttet til tidsaspekter i form av analepser, bruk av retoriske spørsmål og «stream of consciousness». Her kan leseren få en forståelse for naturens forandring over tid og hvordan det utspiller seg i romanen. Pastoralen og det postpastorale er et paradoksalt begrep om naturen som både idyllisk og håndterbar, og rå og utemmet. Antropomorfismen og zoomorfismen i *Blå* viser til en relasjon mellom menneskene og dyrene i romanen. Lunde relaterer karakterene til dyrene på en gjennomtenkt og økosentrisk måte. Det gjør at leseren får en følelse av at det ikke er så stor forskjell mellom mennesker og dyr i adferd. For å konkretisere funnene mine i analysen vil jeg oppsummere med Buell's fire miljøorienterte kriterier (1995, s. 7-8; Birkeland, 2016, s. 3):

1. Naturen skal være til stede som mer enn bakteppe for handlingen.

Pastoralsjangeren viser at naturen er tilstede som mer enn et bakteppe for handlingen i *Blå*, naturen får en viktig del av fortellingen. Hos Signe, da hun skildrer naturtap gjennom analepser som stadig går tilbake i tid for å vise hva som skjedde med naturen som har vært der. Samtidig som at den postpastorale sjangeren kommer til uttrykk. Gjennom naturens sublimе råskap, knyttet til varmen og den tapte naturen hos David og stormen hos Signe.

2. Mennesket har ingen verdimesig forrang i forhold til andre levende vesen innenfor tekstens univers.

Antropomorfismen knyttet til hvalen viser hvordan Signe forholder seg til dyret. Hun behandler hvalen som en del av naturens økosystem, men i tillegg som et vesen som gir henne nærhet og tar bort ensomhetsfølelsen hennes. Signe projiserer sine menneskelige følelser og oppførsel over til hvalen. Nærværet til hvalen blir verdifullt, da hvalen er på lik linje med henne selv. Zoomorfismen viser til hvordan menneskene i romanen får en dyrelignende adferd når de skal beskytte naturområdene, som Signe og Bjørn. Hos David viser zoomorfismen til at både dyr og mennesker er like i adferd om man slutter å dekke

de vitale behovene, som mat. Zoomorfismen og antropomorfismen i *Blå* viser til en balanse mellom økosentrisk og antroposentrisk holdning til andre levende vesener i teksten. Dermed har ikke menneskene en verdimeessig forrang.

3. Menneskets ansvarlighet for miljøet er en del av tekstens etiske horisont. I innledningskapitlet viste jeg til tidligere forskning gjort på karakterene, som at Magnus og Signe har ulike holdninger til naturen (Furuseth, 2021, s. 92; Frøyland, 2023, s. 9). Jeg har i min analyse vektlagt hvordan de retoriske spørsmålene gjør at karakterene reflekterer over miljøet. Eksempelvis om hvem som har rett på naturressursene og flukttematikken.

4. Teksten formidler en forståelse av det fysiske miljøet som prosess mer enn som et statisk system. Teorien om pastoralsjangerens orienteringer i tid knyttet til elegien, idyllen og utopien fremmer hvordan det fysiske miljøet eksisterer som mer enn et statisk system. Hos Signe blir naturen skildret som en stabil natur med de fire årstidene, men samtidig er det en natur i endring. Varmen kommer tidligere enn den skal. Hos David fremmes det et fysisk miljø som ikke er stabilt og viser til en natur som har viket fra de stabile årstidene som gir en evig sommer.

4. Didaktisk drøfting – *Blå* og det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling

I analysen har jeg funnet mange spennende motiver og skildringer knyttet til naturen med problemstillingen «hva slags natur fremstilles i *Blå*, og hvordan fremstilles forholdet mellom mennesker og natur?». I drøftingsdelen av denne oppgaven kommer jeg til å ta for meg den didaktiske delen av problemstillingen «hvordan kan man bruke romanen i et norskfaglig arbeid med bærekraftig utvikling?». Her vil jeg vise til analysefunnene med problemstillingen i analysen hvor jeg vil forholde meg til Buell's kriterier med fokus på nummer 1, 3 og 4 (1995, s. 7-8). Jeg drøfter i hvilken grad et arbeid med skjønnlitteratur, med særlig fokus på *Blå*, kan brukes i et norskfaglig arbeid med bærekraftig utvikling på ungdomstrinnet. Jeg ser at det er flere muligheter *Blå* kan brukes i basert på læreplanen. Men jeg vil særlig fokusere på at romanen kan brukes til å oppnå to kjerneelementer i norskfagets læreplan: «Kritisk tilnærming til tekst» og «Muntlig kommunikasjon» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 2-3), da dette kan oppøve elevenes kompetanse i kritisk tenkning. I den didaktiske drøftingen foreslår jeg utforskende læringsmetoder som innganger med litterære samtaler og alternativ læringsarena. Mitt fokus skal være på å redegjøre for norskfaget og litteraturarbeid som inngang til tverrfaglig arbeid med bærekraftig utvikling. Jeg vil fremme noen kritiske perspektiver knyttet til læreplanen og bærekraft i skolen. Avslutningsvis vil jeg oppsummere hvilke funn jeg har kommet fram til i drøftingen.

4.1 Litterær samtale

Jeg kommer til å ta for meg tre innganger til litterær samtale som karakteranalyse, aktørskap med flukt som tema, og retoriske spørsmål. Alle disse er, vil jeg argumentere for, utforskende og tekstnære innganger til arbeid med litteratur i klasserommet. Samtidig som at alle disse elementene har jeg undersøkt i min litterære analyse. Dermed er det essensielt å vise til at lærerens forberedning før undervisningen kan gjøre at man forstår verket i større grad. Enn hvis læreren for eksempel hadde gått inn i klasserommet uten å forberede seg. Fokuset under den litterære samtalen vil være på kjerneelementet i læreplanen «Kritisk tilnærming til tekst» som er å «reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 2). Det kan relateres til Buell's tredje kriterium «Menneskets ansvarlighet for miljøet er en del av tekstens etiske horisont». I kombinasjon av tidligere forskning (Furuseth, 2021; Frøyland, 2023), og mine funn, som viser hvordan de retoriske spørsmålene gjør at leseren inviteres til å reflektere over miljøet (Lunde, 2017, s. 35; 127; 140; 145-146), kan man legge til rette for en litterær samtale med elevene.

Jeg ville ha gjort en forberedende undervisning, sammen med elevene, før jeg setter i gang med de litterære samtalene, og de tre inngangene. Goga hevder at leseloggen kan relateres til den utforskende metoden «tenkeskriving» et begrep hentet fra førsteamanuensis, ved *Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning*, Anne Håland (Goga, 2019, s. 14). Tenkeskriving viser «støtte for» og tydeliggjør «egne tanker» (Goga, 2019, s. 14). Dette bruker Goga videre med begrepet «interthinking» fra kommunikasjonsforskeren Neil Mercer, som er «muntlig meningsutveksling» og «dialogisk undervisning» (Goga, 2019, s. 10 & 14). Her kunne elevene ha skrevet ned noen tanker rundt romanen, og skrevet ned sidetall de selv synes er spesielt interessante, for å vise til konkrete tekststeder i *Blå*. Videre kunne elevene ha diskutert det med læringspartner eller i plenum, og slik tilrettelegge for den «muntlige

meningsutvekslinga» (Goga, 2019, s. 14). Dette mener Goga er essensielt for å hjelpe elevene på veien til å se konkrete tekststeder som gjør «særlig inntrykk på dem» (2019, s. 15).

Den første inngangen er utforskning av karakterene i romanen. Karakteranalyse kan gjøres ved at læreren gir elevene ulike karakterer å forholde seg til, og dermed reflektere rundt de ulike holdningene karakterene har i *Blå*. De kan skrive opp hvilke holdninger Signe, David og Lou har til naturen, og videre diskutere dette med hverandre, og i plenum. Elevene kan få forståelse for de ulike holdningene karakterene har til naturen. Denne måten å oppleve litteratur på, gjennom samtale, kan knyttes opp mot Felski's begrep «recognition», gjenkjennelse (2008, s. 23). Det handler om å kjenne igjen sider ved seg selv i en beskrivelse av andre. Å lese om karakterenes adferd i litteratur, kan gjøre at man blir klar over egen adferd og holdning (Felski, 2008, s. 39). Begrepet gjenkjennelse kan være en måte å se egne holdninger og verdier på, eller få innblikk i andre menneskers ulike verdier og holdninger. Her kunne læreren ha lagt opp til en litterær samtale rundt de ulike holdningene knyttet til naturen med spørsmålet «hvilke holdninger fremmer barnekarakteren Lou i *Blå*?». Elevene kan få mulighet til å utforske romanens barnekarakter, som har en positiv forankring, om hvordan Lou er en sterk og kritisk røst i romanen. Lou er tilpasningsdyktig og tar opp refleksjoner rundt fordeling av naturressurser (Lunde, 2017, s. 145-146). Med et slikt fokus, på barnekarakteren Lou i *Blå*, har undervisningen vært forankret med utgangspunkt i selve teksten. Men det kan også være givende å bevege seg ut av teksten. Her kan elevene undersøke rettigheter knyttet til fordeling av naturressurser: «hvem eier naturområdene rundt skolen?» og «hvordan hadde det påvirket elevene om noen hadde bygget ut et viktig naturområde nær dem?». I tillegg til at dagens samfunnsbilde bærer preg av debatter rundt bevaring av naturområder (Muggerud & Støstad, 2024; Hjellen et al., 2024). Dette er saker som man kan diskutere sammen med elevene. Videre kan læreren tilrettelegge for en debatt, der en side representerer staten og den andre representerer aktørene som vil ha et mer bærekraftig samfunn.

Den andre inngangen til litterær samtale som jeg vil foreslå, er temaet aktørskap. Aktørskap som tema kan etableres i en klasseromskontekst ved å tilrettelegge for diskusjon rundt flukttematikken hos David (Lunde, 2017, s. 140). Ifølge Rødnes kan det å forholde seg til «fiksjonstekster og faktatekster om et tema» vise til ulike versjoner av en fortelling (2019, s. 66). Slik kan man se at «tekster ikke er nøytrale, men formidler holdninger til et tema» (Rødnes, 2019, s. 66). Derfor kan læreren videre la elevene undersøke dagens flyktingetall, som å lese faktatekster om tematikken. Elevene kan utvikle evnen kritisk lesning, relatert til flukttematikken og klima. Elevene kan få forståelse for at *Blå* inneholder ideologiske holdninger til enkelte samfunnstematikker, slik som flukttematikken til David, og hvordan man skal kunne ta vare på alle flyktingene som lever i dag (Lunde, 2017, s. 140). Slik kan elevene forstå flukttematikken i dagens samfunn, og hvordan det er å leve i et samfunn som ikke lenger har infrastruktur.

Den tredje inngangen er retoriske spørsmål. Her ville jeg ha forberedt elevene, ved å forklare at et retoriske spørsmål er til for å vise et poeng, ikke til et svar (Claudi, 2012, s. 142). Et av de mange retoriske spørsmålene som *Blå* har, slik jeg har vist til i analysen, er når Signe stiller seg undrende rundt hva som hadde skjedd hvis alle hadde sluttet med oljeboringen (Lunde, 2017, s. 127). Ifølge Rødnes kan man tilrettelegge for kritisk tenkning gjennom samtaler, i møte med tekster, ved å være undrende, at man

«søker forklaringer og vurderer alternative forståelser» (2019, s. 66). Som sitatet viser er det viktig å undre seg sammen med elevene: «hva hadde skjedd om alle hadde sagt nei til oljeboringen?» og «hvilke konsekvenser hadde dette gitt for norsk økonomi og hvilke fordeler ville dette ha for miljøet?». Disse spørsmålene er det ikke lett å finne et svar på, noe som står i lys av bærekraftig utvikling i seg selv. Det er spenningsfullt. Slik opplever elevene at man er undrende, søkende og vurderer alternative forståelser, som Rødnes hevder er essensielt (2019, s. 66). Her kunne elevene for eksempel lest om dagens samfunnspolitikk angående de mange sakene om naturen (Føli, 2023; Revheim-Rafaelsen, 2024; Nymoen, 2024; Hjellen et al., 2024; Muggerud & Støstad, 2024).

Karakteranalyse, aktørskap med flukttematikk, og retoriske spørsmål kan relateres til Felski's begrep «knowledge», kunnskap (2008, s. 84-87). Kunnskap handler om litteraturens effekt på leseren. Felski hevder at skjønnlitteratur kan gi forståelse og perspektiver avhengig av leserens erfaring, kontekst og interesser (2008, s. 84-87). Her er det viktig at læreren kjenner elevene sine for å vite hvilken kunnskap de sitter inne med, og som tilrettelegger for tilpassa opplæring (Opplæringsloven, 1998, § 1-1). Dette kan gjøre at elevene stiller seg kritisk til sosiale og politiske spørsmål. De oppfordres til å ta stilling til urett som blir begått ovenfor klima og miljø. Dette er et viktig poeng, da det står i tråd med læreplanen i norsk og bærekraftig utvikling: «Gjennom å møte fagets tekstmangfold, lese kritisk og delta i dialog kan elevene utvikle evnen til å forstå og håndtere meningsmotsetninger og interessekonflikter som kan oppstå når samfunnet endres i en mer bærekraftig retning» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 4). Slik får elevene forståelse for hvor viktig det er å undre seg og ha en kritisk holdning til enkelte sosiale og politiske spørsmål. Samtidig som at de forstår hvilke interessekonflikter og meninger som kan oppstå ved en bærekraftig tankemåte.

De litterære samtaler kan dekke følgende kompetansemål etter 10. trinn: «bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 7; Klein, 2020, s. 55). Samtidig får elevene forståelse for klima både lokalt i Norge, med tanke på oljetematikken, men også globalt, verden over relatert til flukttematikken, dette står i lys av begrepet bærekraftig utvikling (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 4). Romanen gir et konkret bilde på at bærekraftig utvikling er et motstridende tema som tar opp ulike forhold mellom mennesket og naturen. Dette oppfylder hva Rødnes påpeker om at litteraturarbeidet bør handle om at «elevene kan forstå sammenhenger mellom økologiske, økonomiske, sosiale og kulturelle forhold, er det viktig at de møter tekster som synliggjør denne kompleksiteten» (2019, s. 68). Slik kan romanens fremstilling av de ulike holdningene, som eksisterer mellom mennesket og naturen, ha en ansvarliggjørende effekt på elevene. Rødnes påpeker at romansjangeren har en særstilling ved å formidle mellom «den personlige verden og offentligheten» (2019, s. 68). *Blå* gir ikke bare innblikk i maktstrukturer, men i tillegg, innblikk i noen enkeltmenneskers følelser, tanker og erfaringer. *Blå* viser hvordan det er å leve i naturen og i en klimakrise. Det å la elevene stille seg kritisk til de ulike karakterholdningene, retoriske spørsmålene og flukttematikk, kan gi kunnskap og forståelse for ulike maktstrukturer og samfunnsdebatter knyttet til klima og miljø. Derfor er *Blå* en roman som kan illustrere for elevene hvor kompleks bærekraft er, og gi innsikter man ikke hadde fra før av.

4.2. Alternativ læringsarena - lesing av skjønnlitteratur

Blå kan være egnet å bruke i andre læringsarenaer. Så den andre utforskende arbeidsmetoden jeg vil ta for meg er bruken av alternative læringsarenaer. Jeg vil nærmere bestemt argumentere for at arbeid med romanens stedsmotiver kan være en inngang til arbeid med litteratur og bærekraft. Rødnes viser til at økokritiske lesninger med tematikken bærekraft, som vektlegger natur og økologi, kan «utfordre litteraturundervisningen», da hun viser til bruk av ulike undervisningsarenaer (2019, s. 70). Pastorsjangeren er her sentral med Buell's første kriterium «Naturen skal være til stede som mer enn bakteppe for handlingen» og det fjerde «Teksten formidler en forståelse av det fysiske miljøet som prosess mer enn som et statisk system» (1995, s. 7-8; Birkeland, 2016, s. 3). Begge disse kriteriene kan dekkes av de pastorale sjangertrekkene jeg har funnet i *Blå*.

I en undervisningssammenheng kan læreren legge opp til lesing av romanen, hvor elevene markerer ulike steder som er relevant, i forhold til naturskildringer. Dette kalles en lesebestilling, og Goga viser til begrepet «skalert lesing» fra litteraturforskeren Alice Curry (2019, s. 8). Skalert lesing gjør at man etablerer bevissthet rundt ulike nivåer i en tekst, i dette tilfellet *Blå*, og hvilken relasjon "mellom tekst og leser man ønsker å rette blikket mot i lesebestillingen" (Goga, 2017, s. 7-8). Lesebestillingen kan derfor hjelpe elevene i gang med lesingen. Dette tilrettelegger for tilpassa opplæring, da det gir elevene et konkret fokus. Det er essensielt med forberedende arbeid til uteundervisninga, som å komme inn på kunnskap om hvordan mennesker påvirker naturen, og hva et sted er. Her ville min lesebestilling ha vært «hvilke steder finner vi i romanen? Hvordan skildres naturen på disse stedene?» som kan være havmotivet til Signe og det tørre landskapet til David. I lesebestillingen etableres det en skalert lesning, da jeg velger meg ulike nivåer i romanen, som jeg vil fokusere nærmere på.

Etter en forberedende undervisning så kan læreren ta med seg elevene ut i naturen. Læreren spiller her en viktig rolle i en slik læringsprosess, det å benytte seg av alternative læringsarenaer. Her kan læreren sette stemningen for elevene, og hjelpe de i gang med lesningen, ved å starte med høytlesning først. Det kan være å få i oppgave å se på natursteder som skog, sjø og fjell eller urbane steder som parkeringsplasser eller parker, som er et menneskeskapt sted, men som har natur rundt seg. Elevene får mulighet til å ta del i naturen rundt skolen. Elevene får oppleve ulike natursteder samtidig som at de leser romanen, da kan læreren spørre elevene «hva føler dere av å lese *Blå* på disse ulike stedene?». Dette kan relateres til kjerneelementet «Muntlig kommunikasjon», da elevene får mulighet til å «lytte til og bygge på andres innspill i faglige samtaler» som gjør at de kan «presentere, fortelle og diskutere på hensiktsmessige måter både spontant og planlagt» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 3). Elevene opplever, sanser og føler naturen som eksisterer i fiksjonen og språket i romanen, men også fysisk på kroppen. Slik dekkes dette målet i bærekraftig utvikling «I norsk handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om at elevene skal utvikle kunnskap om hvordan tekster framstiller natur, miljø og livsbetingelser, lokalt og globalt» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 4). I tillegg til at det står i lys av overordnet del av læreplanen «En bærekraftig utvikling bygger på forståelsen av sammenhengen mellom sosiale, økonomiske og miljømessige forhold. Menneskehetens levesett og ressursbruk har konsekvenser lokalt, regionalt og globalt» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 15).

Kunnskapen elevene tilegner seg her er at de lærer hvordan *Blå* har ulike naturfremstillinger tilhørende ulike landskap. Samtidig som at de oppøver bevissthet og får kunnskap om litterære fremstillinger, og hvordan det kan gjøre seg gjeldende både lokalt, hos Signe i Norge, og globalt, hos David i Frankrike. Signe spår en plausibel framtid, og denne opplever David. Dette kan stå i lys av Rødnes sitat om at man får en større forståelse av hvordan våre handlinger påvirker verden, og det er derfor viktig å kunne «forestille seg ulike hypotetiske framtider» (2019, s. 69). Rødnes hevder at ved «å flytte arbeidet med tekster som skildrer naturopplevelser», så kan man endre fokus fra forholdet mellom tekst og elev, til at tekstlesningen omfatter «relasjonen mellom eleven og selve naturen» (2019, s. 70-71). Dette kan relateres til Felskis begrep «enchantment» (2008, s. 51) opplevelse. Ifølge Felski er opplevelse at man er i en posisjon hvor du har liten kontroll over egen respons, da du blir om sidene impulsivt (2008, s. 55). Felski mener at dette trigges av språket i romanen. Siden leseren blir dratt inn i teksten, av spesielle bøyninger og verbale rytmer, knyttet til kombinasjon av ord og syntaks (Felski, 2008, s. 63). I en lesning av *Blå* kan dette knyttes til fortellermåten. Her tenker jeg spesielt på «stream of consciousness», om hvordan Lunde bruker syntaksen til å skildre landskapene i romanen, og anakroniene knyttet til analepsene, hos både Signe og David.

Elevenes møte med en annen læringsarena, som nærmiljøet ute, hvor de får oppleve lydene av fuglekvitring og bladene som blafrer i vinden, i kontrast mot en parkeringsplass som er laget av grus og asfalt, kan videre forsterke en slik leseopplevelse. En alternativ læringsarena har derfor mange didaktiske muligheter. Naturområder kan være nyttig i en lesning av *Blå*. De tilrettelegger for at elevene kan føle romanen fysisk på kroppen, men i tillegg estetisk ved å lese *Blå*. Gjennom å få ta del i romanen, ved å få kunnskap om de ulike virkemidlene og fagbegrepene i *Blå*, så kan elevene dyrke sin kjærlighet til naturen. De etablerer forståelse for at handlinger de gjør lokalt kan få gode eller dårlige virkninger globalt i miljøet. Elevene lærer seg å tenke kritisk, handle etisk og miljøbevisst, de skal ha medansvar og rett til medvirkning, som står i lys av opplæringsloven og skolens demokratioppdrag (Opplæringsloven, 1998, § 1-1; NOU 2011: 20).

4.3 *Blås* realisering av det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling

De litterære virkemidlene Lunde har brukt i *Blå* kan gi ulike innganger i en didaktisk sammenheng knyttet til bærekraftig utvikling. De didaktiske inngangene kan kombineres, eller være en selvstendig undervisning, som gir elevene kunnskap om hva det vil si å tenke, handle og forstå bærekraft. Samtidig som at elevene øver seg på å være kritisk til selve begrepet bærekraft. Dette realiserer begrepet myndiggjøring, som knytter de tverrfaglige temaene sammen. Siden medborgerskapet er koblet sammen med bærekraftig utvikling via myndiggjøring, og koblingen mellom demokrati og bærekraft er globalt medborgerskap (Lenz, 2020, s. 50; Klein, 2020, s. 10-11; Øverdal, 2022, s. 3). Slik kan norskfagets praksis, relatert til å lese kritisk og etablere dialoger, utvikle elevenes forståelse for de ulike sidene ved klima- og miljøtematikken. Dermed oppfylles to kjerneelementer i norsk: «Kritisk tilnærming til tekst» og «Muntlig kommunikasjon» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 2-3). Derfor er norskfaget sentralt i arbeid med bærekraftig utvikling, da tekstmangfoldet kan gi ulike innsikter.

I den didaktiske relevansen knyttet til *Blå* og det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling har jeg foreslått to utforskende arbeidsmetoder, litterær samtale og alternativ læringsarena. Utforskende læringsarenaer er essensielt i en bærekraftig undervisning. Spesielt når professor i naturfagdidaktikk Astrid Sinnes påpeker at en «utforskende målsetting», i kombinasjon med deltakende undervisningsformer, gir elevene frihet og verktøy til å danne seg en egen mening (2021, s. 119). Slik kan de utforskende læringsarenaene, jeg har foreslått, motvirke det «normative» og «indoktrinerende» dilemmaet i bærekraftundervisninga, og dermed unngå at det lander på elevene som 'ansvarlige' (Eidsvik et al., 2019, s. 200; Klein, 2020, s. 19; Sinnes, 2021, s. 118-119). Videre kan språket, virkemidler og pastoralsjangeren i *Blå* gi elevene en forståelse for hvilke holdninger som eksisterer mellom mennesket og naturen. Dette tilrettelegger for en sentral kompetanse i både norskfaget og bærekraft som er kritisk tenkning. Samtidig bør læreren være bevisst på at barn og unge opplever klimaangst, så da kan klima og miljø oppfattes som et sårbart og dystert tema hos denne aldersgruppen (Nilsen, 2021; Hickman et al., 2021). Likevel er det viktig å bemerke at skolen skal danne robust ungdom som må få kunnskap om klima- og miljøproblematikken, men det gjelder å finne balansen mellom det dystre og det idylliske. Denne balansen kan *Blå* realisere.

5. Avsluttende refleksjoner

I denne oppgaven har jeg gjort en økokritisk og didaktisk analyse av Maja Lundes *Blå*. Problemstillingen «hva slags natur fremstilles i *Blå*, og hvordan fremstilles forholdet mellom mennesker og natur?» har jeg valgt å besvare med litteraturteori om pastoralsjangeren, antropomorfisme og zoomorfisme, fra Garrard (2012) og Buell (1995; 2005). Med utgangspunkt i de teoretiske begrepene viser jeg hvilke sentrale forhold mellom naturen og mennesker som eksisterer i *Blå*. Samtidig som at jeg har sett på de ulike miljøetikken antroposentrisme og økosentrisme, og hvordan en balanse mellom dem kan være en nyttig måte å forstå bærekraftbegrepet på. Jeg vil avslutningsvis hevde at dette kan vise til hvilken kjærlighet *Blå* har overfor naturen. Naturskildringene, måten Lunde beskriver natur og dyr på, gjør at man kan få en forståelse for at naturen er en del av oss mennesker.

I en didaktisk sammenheng er *Blå* en roman som kan brukes i undervisning om bærekraftig utvikling. Det er en roman som har rikt med virkemidler som kan få elevene til å reflektere over egne holdninger til naturen, som tilrettelegger for litterære opplevelser. Knyttet til Felskis begreper (2008) «enchantment», «knowledge» og «recognition», da man oppnår en forståelse av seg selv og egne holdninger til naturen. Samtidig som at de retoriske spørsmålene er med på å gi elevene en forståelse for hvilken forbrukermakt de har, og hvordan sosiale, økonomiske, kulturelle og sosiale dimensjoner henger sammen i bærekraft begrepet. Slik får elevene realisert det globale medborgerskapet via myndiggjøring, og det tilrettelegges for kritisk tenkning som er sentralt i LK20 (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 6-7).

Blå viser hvor viktig det er å ta vare på naturen. Siden Maja Lunde beskriver så presist hva naturen betyr for henne velger jeg å avslutte oppgaven med hennes sitat. Hun mener at vi snakker for lite om: «Naturkjærlighet, hvor fin naturen er, og hvor utrolig mange fascinerende arter det finnes der ute. Hvor viktige de er for oss» (Lunde sitert i Solberg, 2022, 26:00).

Litteraturliste

- Bakken, J. (2018). Måret Anne Saras Mellom verdener og utdanning for bærekraftig utvikling. I S. Slettan (Red.), *Fantastisk litteratur for barn og unge* (s. 231–253). Fagbokforlaget.
- Biedermann, H. (1992). *Symbol leksikon* (F. B. Larsen, Overs.). Cappelen damm.
- Birkeland, T. (2016). Forhandling om natur – kultur. En økokritisk lesning av Jörg Müller og Jörg Steiners bildebok Kaninliv (1978). Barnelitterært Forskningstidsskrift, 7(1). <https://doi.org/10.3402/blft.v7.33705>
- Blåsberg, J. (2023) *Landsbyen og dalen: grensen mellom dystopi og idyll. En økokritisk lesning av Solvokteren av Lisa Aisato og Maja Lunde* [Masteroppgave]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Buell, L. (1995). *The environmental imagination : Thoreau, nature writing, and the formation of American culture*. Belknap Press.
- Buell, L. (2005). *The future of Environmental Criticism*. Blackwell publishing.
- Burke, E. (2005). "A Philosophical Inquiry into the Origin of Our Ideas of the Sublime and Beautiful with an Introductory Discourse Concerning Taste, and Several Other Additions (1757)," I E. Burke, *The Works of the Right Honourable Edmund Burke*, Vol. I. (s. 67–262). Gutenberg e-bok. https://www.gutenberg.org/files/15043/15043-h/15043-h.htm#A_PHILOSOPHICAL_INQUIRY
- Claudi, M. B. (2012). *Litterære grunnbegreper*. Universitetsforlaget.
- Eidsvik, E., Kolstad, E. W., Nielsen, P. R. & Vågenes, V. (2019). *Verda og vi*. Det norske samlaget.
- Farstad, F. (2024, 4. januar). Parisavtalen. *Det store norske leksikon*. <https://snl.no/Parisavtalen>
- Felski, R. (2008). *Uses of literature*. Blackwell publishing.
- Flinker, J. K. (2021). Antropocæne utfordringer og perspektiver i nordisk børne- og ungdomslitteratur. I N. Goga , M. Eskebæk, & S. Hermansen Eriksdatter (red.), *På tværs af Norden: 2. Økokritiske strømninger i nordisk børne- og ungdomslitteratur* (s. 14-19). Nordic Council of Ministers
- Forfatternes Klimaaksjon. (u.å.). *Prosa*. Hentet 11. mai 2024 fra <https://forfatternesklimaaksjon.no/prosa/>
- Frøyland, R. (2023). Klimafiksjonens dialoger. *Nordic journal of childLit aesthetics*, 14(1), 1–11. <https://doi.org/10.18261/blft.14.1.8>
- Furusest, S. (2021). Bærekraftdilemmaer i Maja Lundes klimaromaner. I B. Opset & M. Axelsson (Red.), *Fortellinger om bærekraftig utvikling* (s. 85-102). Universitetsforlaget.
- Furusest, S. & Hennig, R. (2023) *Økokritisk håndbok: natur og miljø i litteraturen*. Universitetsforlaget.
- Furusest, S., Gjelsvik, A., Gürata, A., Reinhard, H., Leyda, J. & Ritson, K. (2020). Climate Change in Literature, Television and Film from Norway. *Ecozon*, 11(2), 8-16. <https://doi.org/10.37536/ECOZONA.2020.11.2.3468>
- Føli, NTB. A. (2023, 23. november). Klimamøte etter eskalerende ekstremvær: - Forsterker Alvoret. *Adressa*. <https://www.adressa.no/nyheter/utenriks/i/Q7vWXx/klimamoete-etter-eskalerende-ekstremvaer-forsterker-alvoret>
- Garrard, G. (2012). *Ecocriticism* (2. utg.). Routledge.

- Glotfelty, C. (1996). Introduction. I C. Glotfelty & H. Fromm (Red.). *The Ecocriticism Reader. Landmarks in Literary Ecology* (s. xv–xxxvii). The University of Georgia Press.
- Goga, N. (2019). Økokritiske litteratursamtaler – en arena for økt bevissthet om økologisk samspill? *Acta Didactica Norge*, 13(2), Art. 3, 21 sider. <https://doi.org/10.5617/adno.6447>
- Goga, N., Guanio-Uluru, L., Hallås, B.O. & Nyrnes, A. (2018). Introduction. I N. Goga, L. Guanio-Uluru, B.O. Hallås & A. Nyrnes (Red.), *Ecocritical Perspectives on Children's Texts and Cultures*. Nordic Dialogues(s. 1–23). Palgrave.
- Grunnloven. (1814). Kongeriket Norges Grunnlov gitt i riksforsamlingen på Eidsvoll den 17. mai 1814, slik den lyder etter senere endringer, senest stortingsvedtak av 14. mai 2020. *E. Menneskerettar*. (§ 112). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1814-05-17-nn/§112>
- Gullestad, A. M. (2018). Epikk. I A. M. Gullestad, C. Hamm, J. M. Sejerstad, E. Tjønneland & E. Vassenden (Red.), *Dei litterære sjangrane ei innføring* (s. 27–82). Samlaget.
- Gaasland, R. (1999). *Fortellerens hemmeligheter*. Universitetsforlaget.
- Harstad, O. (2020). Den uforståelige teksten. I L. I. Aa & R. Neteland (Red.), *Master i norsk. Metodeboka 1* (s. 28–42). Universitetsforlaget.
- Harstad, O. (2022). *Å tenke om metode*. Universitetsforlaget.
- Hickman, C., Marks, E., Pihkala, P., Clayton, S., Lewandowski, R. E., Mayall, E. E., Wray, B., Mellor, C., & Susteren, L. van. (2021). Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: a global survey. *The Lancet Planetary Health*, 5(12), E863–E873. [https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(21\)00278-3](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(21)00278-3)
- Hiorth, S. (2017, 12. oktober). En ny roman på verdensarenaen. *Dagens Næringsliv Magasin*. <https://www.dn.no/magasinet/boker/anmeldt/anmeldelser/maja-lunde/en-ny-roman-paverdensarenaen/2-1-185166>
- Hjellen, B., Knežević, M., Kristensen, M., Lie, K. & Akkan, I. B. (2024, 18. januar). Klimaorganisasjoner vant mot staten: – Klimaet har vunnet en knusende seier. *NRK*. <https://www.nrk.no/norge/klimaorganisasjoner-vant-mot-staten--klimaet-har-vunnet-en-knusende-seier-1.16722602>
- Høgskulen på Vestlandet. (2023, 13. desember). Natur i barnelitteratur og -kultur (*NaChiLitCul*) <https://www.hvl.no/forsking/gruppe/nachilit/>
- Johansen, M. H. N. & Gording, J. (2022). «Husker du lyden av regn?» En økodidaktisk analyse av Maja Lundes «Blå» [Masteroppgave]. Nord universitet.
- Kallestad, A. H. & Røskeland, M. (2020). Skjønnlitterær analyse som metode. I L. I. Aa & R. Neteland (Red.), *Master i norsk: metodeboka 1* (s. 44–61). Universitetsforlaget.
- Klein, J. (2020). *Bærekraftig utvikling i skolen* (1. utg.). Pedlex.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del- verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del>
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Læreplan i norsk* (NOR01-06). Fastsett som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/nor01-06>
- Lenz, C. (2020). *Demokrati og medborgerskap i skolen*. Pedlex.
- Lunde, M (2022). *Drømmen om et tre*. Aschehoug.
- Lunde, M. (2015). *Bienes historie*. Aschehoug.
- Lunde, M. (2017). *Blå*. Aschehoug.
- Lunde, M. (2019). *Przewalskis hest*. Aschehoug.
- Lunde, M. & Aisato, L. (2018). *Snøsøsteren*. Kagge Forlag.
- Lunde, M. & Aisato, L. (2020). *Solvokteren*. Kagge Forlag.

- Lunde, M. & Aisato, L. (2023). *Vindmakeren*. Kagge Forlag.
- Marland, P. (2013). Ecocriticism. *Literature Compass*, 10(11), 846-868.
<https://doi.org/10.1111/lic3.12105>
- Melville, H. (1851). *Moby Dick*. The Floating Press.
- Mitchell, J. (1971). River. [Sang innspilt av Joni Mitchell]. På *Blue*. Warner Records Inc.
- Muggerud, J. & Støstad, M. N. (2024, 12. januar). Foreslår massivt byggeforbud i naturen. *NRK*. <https://www.nrk.no/dokumentar/sv-og-mdg-foreslar-massivt-byggeforbud-vil-forby-inngrep-i-verdifull-natur-1.16711423>
- Myren-Svelstad, P. E. (2022). Lyrisk kompleksitet i antropocen. Ein formorientert, berekraftig litteraturredaktikk. *Nordlit*, (48), 1–17.
<https://doi.org/10.7557/13.6331>
- NAOB, Det norske akademis ordbok, «Harmoni», 2024. Hentet fra:
<https://naob.no/ordbok/harmoni> Lastet ned: 18.04.2024. Lest 25. februar.
- NAOB, Det norske akademis ordbok, «Idyll», 2024. Hentet fra:
<https://naob.no/ordbok/idyll> Lastet ned: 18.04.2024. Lest 25. februar.
- NAOB, Det norske akademis ordbok, «Nostalgi», 2024. Hentet fra:
<https://naob.no/ordbok/nostalgi> Lastet ned: 18.04.2024. Lest 25. februar.
- NAOB, Det norske akademis ordbok, «Pastoral», 2024. Hentet fra:
<https://naob.no/ordbok/pastoral> Lastet ned: 18.04.2024. Lest 25. februar.
- NAOB, Det norske akademis ordbok, «Sublim», 2024. Hentet fra:
<https://naob.no/ordbok/sublim> Lastet ned: 18.04.2024. Lest 25. februar.
- NAOB, Det norske akademis ordbok, «Utopi», 2024. Hentet fra:
<https://naob.no/ordbok/utopi> Lastet ned: 18.04.2024. Lest 25. februar.
- Nilsen, A. (2021, 18. november). *Klimarapport: Barn og unge føler frykt og sinne*. (Klimarapport). UNICEF. Hentet 18. april 2024 fra
<https://www.unicef.no/nyheter/barns-rettigheter/klimarapport-barn-foeler-frykt-og-sinne>
- Norheim, M. (2017, 13. oktober). Ein guida tur i det blå. *NRK*.
<https://www.nrk.no/kultur/bok/melding-av-bla-1.13730626>
- NOU 2011: 20. (2011). *Ungdom, makt og medvirkning*. Barne- og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2011-20/id666389/?ch=4>
- Nyberg, S. F. (2020). *Der tider føres sammen. En lesning av Maja Lundes Bienes historie (2015), Blå (2017) og Przewalskis hest (2019)*. [Masteroppgave] Universitetet i Oslo.
- Nymo, O. C. (2024, 31. januar). Ekstremværet Ingunn et ekstremvær Norge ikke har sett på lenge. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/nyheter/ekstremvaret-ingunn-et-ekstremvar-norge-ikke-har-sett-pa-lang-tid/s/5-95-1614084>
- Opplæringsloven. (1998). *Formålet med opplæringa* (LOV-1998-07-17-61). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Regjeringen (2021, 8. desember). <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/innsiktsartikler-klima-miljo/det-gronne-skiftet/id2879075/>
- Regjeringen (2023, 28. august). Klimaendringer og norsk klimapolitikk
<https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/innsiktsartikler-klima-miljo/klimaendringer-og-norsk-klimapolitikk/id2636812/>
- Revheim-Rafaelsen, M., Einarsdóttir, S. B., Carlsen, H., Mjaaland, O., Rønning, I. K., Akkan, I. B., Holm-Nilsen, S. & Hjellen, B. (2024, 8. februar). Nytt vulkanutbrudd på island. *NRK*. <https://www.nrk.no/norge/nytt-vulkanutbrudd-pa-island-1.16754253>
- Rødnes, K. A. (2019). Skjønnlitteratur og bærekraft—Et bidrag fra norskfaget. I O. A. Kvamme & E. Sæther (Red.), *Bærekraftdidaktikk* (s. 61–75). Fagbokforlaget.

- Sinnes, A. T. (2021). *Utdanning for bærekraftig utvikling : hva, hvorfor og hvordan?* (2.utg.). Universitetsforlaget.
- Solberg, G. (Programleder). (2022, 13. mai). *Bra damer. Forfatter Maja Lunde* [Audiopodkast]. Acast. <https://shows.acast.com/bra-damer/episodes/forfatter-maja-lunde>
- Stølan, A. H. (2017, 12. oktober). Flere hakk svakere enn "Bienes historie": Bokanmeldelse: Maja Lunde: "Blå". VG. <https://www.vg.no/rampelys/bok/i/RPz9a/flere-hakk-svakere-enn-bienes-historie-bokanmeldelse-maja-lunde-blaa>
- Vassenden, E. (2018). Lyrikk. I A. M. Gullestad, C. Hamm, J. M. Sejerstad, E. Tjønneland & E. Vassenden (Red.), *Dei litterære sjangrane ei innføring* (s. 129-181). Samlaget.
- Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. (1987). *Vår felles framtid*. Tiden Norsk Forlag.
- Vold, T. (2019). *Å lese verden: fra imperieblikk og postkolonialisme til verdenslitteratur og økokritikk*. Universitetsforlaget.
- WCDE (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. *UN Documents Gathering a body of global agreements. document A/42/427*. <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>
- Øverdal, V. (mai, 2022). *Det globale medborgerskapet: Elevenes essensielle arena* Fordypningsoppgave i MGLU3511: Samfunnskritikk, medborgerskap og forskningsmetode for samfunnsfag [Upublisert FOU-oppgave]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Aaslestad, P. (1999). *Narratologi. En innføring i anvendt fortelle teori*. Cappelen Akademisk forlag.

